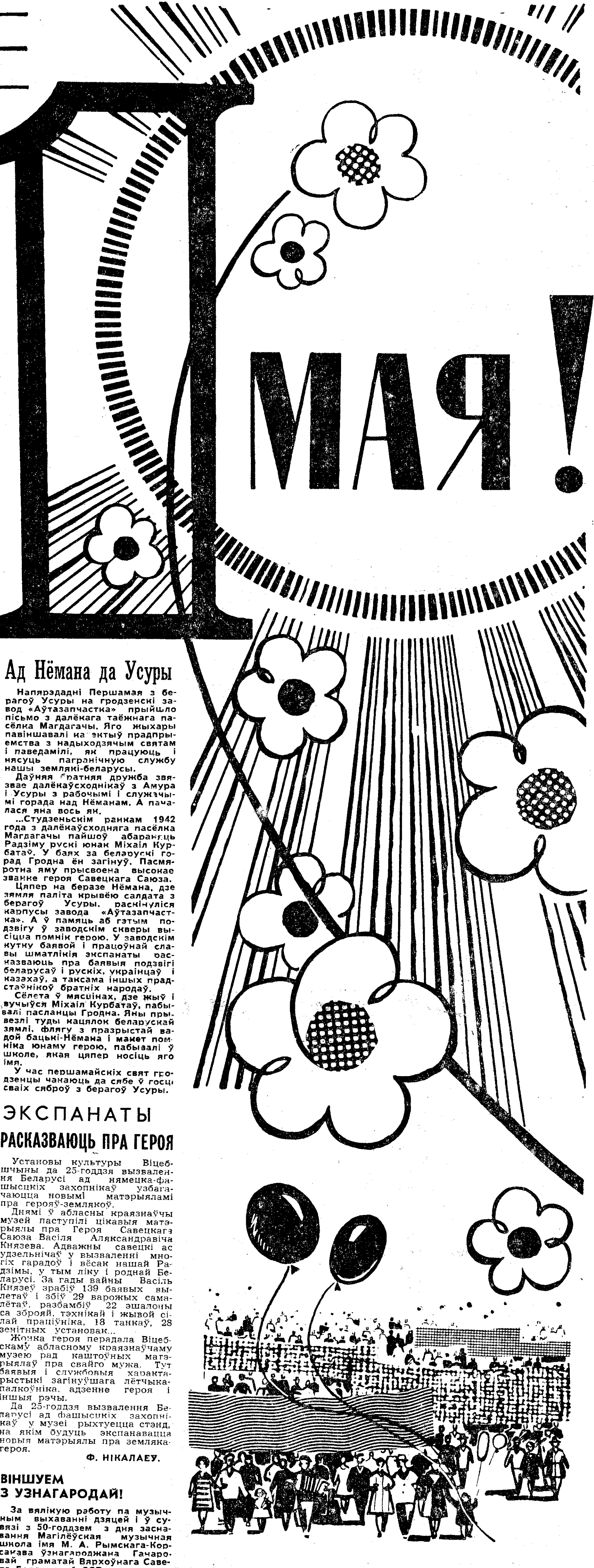
НЯХАЙ ЖЫВЕ

Малюнак Г. СКАМАРОХАВА.

ПРАЛЕТАРЫІ ЎСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

Літаратура і Мастацтва

Год выдання 38-ы
№ 34 (2394)
30 красавіка 1969 г.
СЕРАДА
Цана 4 кап.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

СВЯТА ЛУЧНАСЦІ БРАТНЯЙ

У гомане раскутых рэк, у пошуме паўднёвых вятроў, у птушыных спевах, у шчодрасці ласкавага сонца, у кволай вясновай зеляніне прыходзіць да нас Першамай — свята братняй лучнасці працоўных усёй зямлі ў барацьбе супраць імперыялізму, за мір, дэмакратыю і сацыялізм.

І гэта, мусіць, сімвалічна, што Першамай прыходзіць менавіта ў сонечную пару абуджэння прыроды, што ён аднадначасова — і радаснае свята вясны. З усіх пор года Уладзімір Ільіч Ленін найболей любіў вясну. Вясну, якая вяртае сонца, а разам з ім і жыццё дрэвам і травам. Вясну, якая кліча чалавека наперад, насустрач сваім марам, якая дорыць яму новыя сілы для новых здзяйсненняў.

Першамай — наша свята. Гэта свята тых, хто аздабляе зямлю садамі, хто ўрабляе ніву, каб восенню яна схілялася долу важкімі каласамі, хто здабывае з зямных нетраў нафту і жалезную руду, хто прымушае служыць людзям магутную сілу рэк, хто выпускае станкі і аўтамабілі, трактары і камбайны, тэлевізары і халадзільнікі, хто шые абутак, тчэ тканіны і варыць сталь, хто робіць навуковыя адкрыцці, піша кнігі, песні, карціны, — гэта свята стваральнікаў матэрыяльных і духоўных каштоўнасцей, свята працоўнага чалавека.

Над нашай планетай свеціць адно сонца. Пад гэтым сонцам жывуць розныя народы. Белыя, жоўтыя, чорныя. Яны гавораць на розных мовах. Яны па-рознаму будуюць сваё жытло, па-рознаму апранаюцца, па-рознаму глядзяць на свет і рэчы, па-рознаму ўладкоўваюць свой лёс. Агульнае для іх — зямля, на якой жывуць, і сонца, якое нясе зямлі цяпло і святло. А яшчэ, і гэта самае галоўнае — праца. Бо праца — аснова існавання людзей на зямлі, бо без працы няма чалавека, няма грамадства, няма чалавецтва.

Мінулі тысячагоддзі, пакуль чалавечая думка прабілася да разумення таго, што асноўнае на зямлі — людская праца, што стваральнікам усіх багаццяў з'яўляецца працоўны чалавек, што галоўнай рухаючай сілай гістарычнага прагрэсу з'яўляюцца працоўныя масы. Пакуль яна спасцігла аб'ектыўныя законы развіцця грамадства, пакуль усвядоміла, што праца павінна быць вольнай, што яна павінна ўзвялічваць, а не прыніжаць чалавека, што дзеля гэтага свет, у якім адзін чалавек мае магчымасць эксплуатаваць другога, свет, у якім адзінкі раскашоўваюцца на поце і крыві мільёнаў павінен знікнуць, саступіць месца новаму свету, дзе расквітнее вольная праца добраахвотна згуртаваных вольных людзей. Геніяльныя Маркс і Энгельс указалі, што авангардная роля ў гэтым рэвалюцыйным пераўтварэнні свету належыць рабочаму класу — перадавому атраду працоўных мас.

Вялікая Кастрычніцкая сацыялістычная рэвалюцыя абвясціла пачатак гэтага новага свету — свету сацыялізма і камунізма. Яе здзейснілі працоўныя Расіі пад кіраўніцтвам свайго баявога авангарда — Камуністычнай партыі. Яны ішлі на штурм сіл зла і прыгнёту пад лозунгам братняй лучнасці людзей працы, пад лозунгам «Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!» Ішлі і перамаглі. І выстаялі. І збудавалі новы свет.

Свет, які сёння аб'яднаў у братнюю сям'ю мільёны чалавек розных краін і народаў.

Свет, які стаў пуцяводнай зоркай для ўсіх прыгнечаных і скрыўджаных, на які з надзеяй і верай глядзіць усё перадавое чалавецтва.

Вось чаму ў сэрцы кожнага працоўнага чалавека знаходзяць жывы водгук магутныя Заклікі Цэнтральнага Камітэта Камуністычнай партыі нашай краіны, якія велічна гучаць у гэтыя дні над планетай:

— Няхай жыве 1 Мая — дзень міжнароднай салідарнасці працоўных у барацьбе супраць імперыялізму, за мір, дэмакратыю і сацыялізм!

— Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!

— Вышэй сцяг пралетарскага інтэрнацыяналізму!

Нашы ворагі крычаць аб тым, што Савецкі Саюз быццам бы экспартуе рэвалюцыю ў іншыя краіны. Што ж, савецкія людзі — надзейныя сябры ўсіх скрыўджаных і абяздоленых. Мы шчодра дапамагаем многім народам свету будаваць новае жыццё, выйсці з цемры і адсталасці, у якіх іх трымалі рабаўнікі і грабежнікі, да святла. Тым самым савецкі чалавек здабыў любоў і павагу народаў свету. А экспартаваць рэвалюцыю нельга. Яна сама выспявае і выбухае там, дзе прыходзіць канец доўгачасоваму цярпенню і пакутам людскім. Мы, савецкія людзі, ведаем і верым: камунізм пераможа ўсюды. Ва ўсім свеце. Будучыня — за камунізмам. А бязглузды паклёп, роспачны енк нашых ворагаў — ад прадчування сваёй асуджанасці, ад бяссілля спыніць паступальнае шэсце камунізма.

Першамай — свята працы. А праца — гэта мір. І таму працоўныя людзі ўсёй зямлі — супраць вайны.

На варце міру стаіць вялікі Савецкі Саюз, магутная сацыялістычная садружнасць народаў. Яны, поруч з іншымі міралюбівымі народамі, поруч з прагрэсіўнымі людзьмі свету, — надзейная заслона супраць прошукаў імперыялістычных агрэсараў, супраць авантур мілітарыстаў усіх масцей.

І ў дзень міжнароднай пралетарскай салідарнасці працоўныя масы ўсіх краін яшчэ раз адзінадушна заяўляюць:

— Вон амерыканскіх імперыялістаў з В'етнама! Вон ізраільскіх агрэсараў з акупіраваных арабскіх зямель! «Не!» — заходнегерманскаму рэваншызму і неафашызму! Няхай жывуць паміж народамі адносіны супрацоўніцтва і добрасуседства!

Заўтра, па харошай і даўняй традыцыі, савецкія людзі выйдуць на расквечаныя вуліцы і плошчы гарадоў і калгасных вёсак, выйдуць на святочныя дэманстрацыі, каб рапартаваць роднай партыі і Радзіме аб сваіх працоўных падарунках Першамаю. А падарункі гэтыя сёлета — асаблівыя.

Сёлетні Першамай адметны тым, што ён адзначаецца ў юбілейным ленінскім годзе. Імя Леніна — геніяльнага прадаўжальніка рэвалюцыйнага вучэння Маркса і Энгельса, заснавальніка Камуністычнай партыі, стваральніка і кіраўніка першай у свеце дзяржавы рабочых і сялян—бясконца дарага і блізка савецкім людзям. З імем вялікага Леніна звязаны ўсе нашы перамогі і здзяйсненні, па ягоных неўміручых запаветах жыве і працуе наш народ.

Пяцьдзесят гадоў назад, 1 Мая 1919 года, выступаючы на Краснай плошчы перад удзельнікамі святочнай дэманстрацыі, Уладзімір Ільіч прароча сказаў: «Да гэтага часу, як аб казцы, гаварылі аб тым, што ўбачаць дзеці нашы, але цяпер, таварышы, вы ясна бачыце, што закладзены намі будынак сацыялістычнага грамадства — не утопія. Яшчэ больш старанна будуць будаваць гэты будынак нашы дзеці».

Словы Ільіча спраўдзіліся. Дзеці і ўнукі тых, хто пачынаў справу Кастрычніка, з гонарам нясуць іх эстафету. Сведчаннем гэтага — гіганцкія заводы і руднікі, тысячы будаўнічых пляцовак, багатыя калгасныя палеткі, мора электрычнасці, шырокая сетка навуковых і навучальных устаноў, устаноў аховы здароўя. Пад сцягам марксізма-ленінізма, пад кіраўніцтвам Камуністычнай партыі савецкі народ упэўнена ідзе наперад — да перамогі камунізма.

Па пачыне калектываў перадавых прадпрыемстваў, які быў падхоплены працоўнымі горада і вёскі, савецкія людзі абвясцілі сёлетні год годам ленінскай ударнай работы, вырашылі адзначыць ленінскі юбілей новымі перамогамі ў эканамічным і культурным будаўніцтве, датэрміновым выкананнем заданняў пяцігодкі. Яскравым праяўленнем высокага працоўнага энтузіязму савецкага народа стаў юбілейны Усесаюзны камуністычны суботнік, праведзены ў азнаменаванне пяцідзесяцігоддзя вялікага пачыну.

Выдатнымі працоўнымі дасягненнямі страчае Першамай ленінскага года беларускі народ. Працоўныя Савецкай Беларусі ўносяць важкі ўклад у агульнанародную справу будаўніцтва камуністычнага грамадства ў нашай краіне.

Высока трымаюць сцяг ленінскага сацыялістычнага спаборніцтва шахцёры Салігорска і нафтавікі Рэчыцы, хімікі Наваполацка і Светлагорска, энергетыкі Лукомля і Белазёрска, машынабудаўнікі Мінска і Гомеля, Віцебска і Магілёва, ткачы Оршы і Брэста, абутнікі Ліды і Баранавіч.

Напружаную барацьбу за ўраджай чацвёртага года пяцігодкі вядуць у гэтыя дні калгасныя і саўгасныя хлебаробы, для якіх Першамай заўсёды супадае з вясновым прыпарам.

На ўдарную ленінскую вахту сталі вучоныя, работнікі аховы здароўя, гандлю і бытавога абслугоўвання.

Плённа працуюць дзеячы літаратуры і мастацтва, работнікі культурнага фронту. На заклік партыі — высока несці сцяг партыйнасці, народнасці, ідэйнасці савецкага мастацтва, удасканальваць сваё мастацкае майстэрства, аддаваць усе сілы і здольнасці палітычнаму, маральнаму, эстэтычнаму выхаванню будаўнікоў камунізма пісьменнікі і мастакі, кампазітары і выканаўцы, дзеячы тэатра і кіно адказваюць новымі кнігамі, новымі песнямі, новымі спектаклямі і кінафільмамі, новымі творамі жывапісу і скульптуры высокага ідэйна-мастацкага гучання.

...Праца і мір, мір і праца. Што можа быць больш блізкае, больш жаданае для простых людзей усяго свету! Мусіць таму такое яно светлае і радаснае свята — Першамай, свята працы і міру, свята еднасці працоўных зямлі ў імя свайго шчасця, у імя лепшай будучыні.

Максім ТАНК

ЛЕНІН НА БРАНЕВІКУ

Яшчэ не было трыбун,
Абцягнутых кумачом,
Са шклянкай вады
Для прамоўцаў
І з мікрафонам, які
Нат камарыны піск
Можа
І агроміць;

Яшчэ не паспелі
Прэзідыум выбраць
І даць старшыні ўсеўладны
званок,
Якім суцішаюцца
штормы любыя;
Яшчэ не паспелі
І рэзалюцыю падрыхтаваць,
Адрэдагаваць
Залпамі вінтовак,
Прагаласаваць
ствaламі «Аўроры»,—
Але быў Ленін.
Быў бранявік,
На які ён стаў.
Быццам
на прыступку
лесвіцы,
Што вяла ў камунізм.
І была
шматмоўная Расія,
Схіленая над сахой,
Над станком,
Перавязаная стужкамі патронаў,
Акрываўленымі
бінтамі
франтоў,
Якая чакала яго слова,
Як зямля чакае дажджу,
Усеажыўляючай буры...

Мінулі дзесяцігоддзі.
Але і сёння,
Калі мы дакранаемся
Да гэтай трыбуны—
Да сталі браневіка —
Мы чуем заўсёды:
— Хай жыве
Сацыялістычная
рэвалюцыя!
Мы чуем адказ мільёнаў:
— Ленін!
Мы чуем рэха «Інтэрнацыянала»
І пошум сцягоў пераможных
Над намі.

Ад Нёмана да Усуры

Напярэдадні Першамая з берагоў Усуры на гродзенскі завод «Аўтазапчастка» прыйшло пісьмо з далёкага таёжнага пасёлка Магдагачы. Яго жыхары павіншавалі калектыў прадпрыемства з надыходзячым святам і паведамілі, як працуюць і нясуць пагранічную службу нашы землякі-беларусы.

Даўняя братняя дружба звязвае далёкаўсходнікаў з Амура і Усуры з рабочымі і служачымі горада над Нёманам. А пачалася яна вось як.

...Студзеньскім ранкам 1942 года з далёкаўсходняга пасёлка Магдагачы пайшоў абараняць Радзіму рускі юнак Міхаіл Курбатаў. У баях за беларускі горад Гродна ён загінуў. Пасмяротна яму прысвоена высокае званне героя Савецкага Саюза.

Цяпер на беразе Нёмана, дзе зямля паліта крывёю салдата з берагоў Усуры, раскінуліся карпусы завода «Аўтазапчастка». А ў памяць аб гэтым подзвігу ў заводскім скверы высіцца помнік герою. У заводскім кутку баявой і працоўнай славы шматлікія экспанаты расказваюць пра баявыя подзвігі беларусаў і рускіх, украінцаў і казахаў, а таксама іншых прадстаўнікоў братніх народаў.

Сёлета ў мясцінах, дзе жыў і вучыўся Міхаіл Курбатаў, пабывалі пасланцы Гродна. Яны прывезлі туды кацялок беларускай зямлі, флягу з празрыстай вадой бацькі-Нёмана і макет помніка юнаму герою, пабывалі ў школе, якая цяпер носіць яго імя.

У час першамайскіх свят гродзенцы чакаюць да сябе ў госці сваіх сяброў з берагоў Усуры.

ЭКСПАНАТЫ РАСКАЗВАЮЦЬ ПРА ГЕРОЯ

Установы культуры Віцебшчыны да 25-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў узбагачаюцца новымі матэрыяламі пра герояў-землякоў.

Днямі ў абласны краязнаўчы музей паступілі цікавыя матэрыялы пра Героя Савецкага Саюза Васіля Аляксандравіча Князева. Адважны савецкі ас удзельнічаў у вызваленні многіх гарадоў і вёсак нашай Радзімы, у тым ліку і роднай Беларусі. За гады вайны Васіль Князеў зрабіў 139 баявых вылетаў і збіў 29 варожых самалётаў, разбамбіў 22 эшалоны са зброяй, тэхнікай і жывой сілай праціўніка, 18 танкаў, 28 зенітных установак...

Жонка героя перадала Віцебскаму абласному краязнаўчаму музею рад каштоўных матэрыялаў пра свайго мужа. Тут баявыя і службовыя характарыстыкі загінуўшага лётчыка-палкоўніка, адзенне героя і іншыя рэчы.

Да 25-годдзя вызвалення Беларусі ад фашысцкіх захопнікаў у музеі рыхтуецца стэнд, на якім будуць экспанавацца новыя матэрыялы пра земляка-героя.

Ф. НІКАЛАЕЎ.

ВІНШУЕМ З УЗНАГАРОДАЙ!

За вялікую работу па музычным выхаванні дзяцей і ў сувязі з 50-годдзем з дня заснавання Магілёўская музычная школа імя М. А. Рымскага-Корсакава ўзнагароджана Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

ТАМ, ДЗЕ ПАЧЫНАЕЦЦА АСФАЛЬТ...

У камандзіроўку я ехаў па вызначаным маршруце. Мне хацелася напісаць пра вёску Майскае, аб тым, як жыхары яе рыхтуюцца да свята вясны.

— А як вы да нас дабіраліся?— спыталіся ў райкоме партыі.

— Поездам.

— Значыць, верталёта ў вас няма. Ну, то і не дабярэцеся да Майскага. Дняпро разліўся... Доўга раздумваў ён — ці выходзіць з берагоў, ці не. А потым дажджы памаглі...

І параілі райкомаўцы з'ездзіць у Старую Рудню.

...Нетаропкі рабочы поезд размерана гойдаўся на рэйках, бойка стукаў коламі.

— Вось ужо і Хальч. Хутка наша Рудня, — прамовіла мая спадарожніца Надзея Мікалаеўна Губская, сакратар парткома калгаса імя Кірава.

Я прыліп да акна. Але цяжка было што-небудзь разглядзець праз заплаканае шкло: дождж не пераціхаў.

Надзея Мікалаеўна, невысокая, з добрымі, неяк па-маладому чыстымі вачыма (не верылася, што яна ўжо дзвюх дачок выдала замуж)— расказвала пра свой калгас, вёску і яе жыхароў. Пра ўдзельніка грамадзянскай вайны Гарасіма Козырава і яго сына Алега, які зараз працуе галоўным аграномам калгаса. Пра даярку Ангяліну Новікаву, узнагароджаную ордэнам Леніна... У вёсцы я даведаўся, што і сама Надзея Губская за шматгадовае брыгадзірства — а яна была лепшым брыгадзірам — таксама ўзнагароджана ордэнам Леніна.

Дождж крыху прыціх, калі мы выйшлі з вагона і па мокрых, паблісквающых шпалах, накіраваліся да вёскі. Яшчэ здалёк я заўважыў белакаменны трохпавярховы гмах.

— А гэта наша школа, — задаволена, з прыхаваным гонарам, сказала Надзея Мікалаеўна. — Ужо ў новым годзе дзеці засялілі яе.

Мы крочым вясковай вуліцай — па чысцюткай, вымытай дажджом заасфальтаванай вуліцы, па баках якой на бетонных слупах — модныя ліхтары.

Не вёска — малады горад. У цэнтры плошча, ля яе — светлы двухпавярховы Палац культуры. Побач расце адміністратыўны будынак, у ім размесціцца праўленне калгаса і сельскі Савет. На гэтай жа плошчы стаіць новая школа, якой я ўжо любаваўся здалёк.

А далей, абапал асфальтавай вуліцы, дабротныя дамы, з прыгожымі, разбёнымі акяніцамі, акуратнымі палісаднікамі. Дамы ашалёваныя, пафарбаваныя, такі ж «паднядзелены» і штакетнік: адзін палісаднік чырвоны, другі блакітны, а трэці зялёны. І здаецца, павесялеў хмуры дзень, здавалася, што і Старая Рудня ўсміхаецца весела і гарэзліва, нібы пахваляецца сваім хараством.

Палац культуры і тэлевізары ў дамах, асфальт і водаправод, трохпавярховая школа і электрычныя ліхтары — усё гэта, як кажуць, знешнія прыкметы добрых перамен. А колькі перамен у лёсе людзей!

— Тут, у Рудні, я нарадзіўся, вырас, — расказвае старшыня мясцовага калгаса, Герой Сацыялістычнай Працы Міхаіл Гарасімавіч Маршын. — Добра памятаю вёску за панскім часам... Едзе, бывала, пані, дык хто-небудзь з яе світы крычыць на нас, хлапчукоў: «Здымайце шапкі, галганы, на калені!» Старэйшыя хлапчукі ўжо батрачылі ў пана. Пасвілі гусей, цялят... Такі лёс чакаў і мяне, калі б не Кастрычнік...

Пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі Маршын быў першым камсамольцам вёскі, потым брыгадзірам у калгасе. А калі пачалася вайна, стаў адважным партызанам, камандзірам дыверсійнай групы атрада імя Жалезняка, куляў пад адхон варожыя эшалоны. І вось ужо дваццаць адзін год працуе старшынёй калгаса.

А вось яшчэ адно жыццё... Амаль кожнае лета прыязджае ў родную вёску з Ленінграда прафесар Мацвей Максімавіч Данілаў, сын непісьменнага селяніна, былога панскага парабка. З цікавасцю слухаюць расказы Мацвея Максімавіча аб мінулым юнакі і дзяўчаты сучаснай Рудні. Радуецца вучоны пераменам у вёсцы.

Зараз сельгасарцель імя Кірава адна з самых багатых у раёне. Тут добрыя ўраджаі збажыны і бульбы, высокія надоі малака — плён нястомнай працы руднянцаў.

Вясна сёлета затрымалася. Але палявыя работы пачаліся як толькі сышоў снег. Падкормлена азіміна, пасеяна многа яравога.

Давялося мне пабываць і на жывёлагадоўчых фермах калгаса, пагутарыць з даяркамі.

— У нас цяпер у кароўніках чысціня, парадак, хоць у балетках пахаджвай, — з усмешкай расказвае даярка Зінаіда Самусева. — Цяпер ёсць час і на рэпетыцыі сходзіць... Машыны многа работы робяць — пояць, дояць, ачышчаюць кароўнікі.

А як спяваюць руднянскія даяркі! У іх свой ансамбль. Яго салісты — лепшыя жывёлаводы Ангяліна Новікава, Людміла Козырава. Даяркі часта выступаюць з канцэртамі. Добра працуе ў сельскім Доме культуры танцавальны і драматычны гурткі. Руднянская агітбрыгада летась прызнана лепшай у Гомельскай вобласці.

Калі я потым падрабязней пазнаёміўся з работай Дома культуры, то даведаўся, што тут бывае шмат цікавых тэматычных вечароў. Адзін з іх прысвяцілі Старой Рудні — яе мінуламу, сучаснаму і будучаму. Якой будзе родная вёска, зараз можа расказаць і стары і малы. Хутка пачнецца будаўніцтва двухпавярховага дома на плошчы — у ім размесціцца магазін і кафэ. Праз год-два заплешчуцца хвалі вялікага «рукатворнага» возера, вакол якога зашуміць малады парк. У ім узнімецца ўвысь Курган славы — помнік мужным сынам Старой Рудні, загінуўшым у барацьбе з фашысцкімі акупантамі.

Я не шкадую, што давялося пабываць у Старой Рудні. Хаця вялікія змены і радасныя навіны можна знайсці ў многіх іншых населеных пунктах.

Прыгажэе, расце ўвышкі беларуская вёска. Добрымі справамі сустракаюць Першамай сельскія жыхары, з гонарам нясуць яны ўдарную ленінскую вахту, змагаюцца за будучы ўраджай.

Л. ЛЯВОНАЎ,
спец. кар. «Літаратуры і мастацтва».

Жлобінскі раён.

ЦЯЧЭ РЭЧАНЬКА, РЭЧКА БЫСТРАЯ...

Павел МІСЬКО,

спецыяльны карэспандэнт «Літаратуры і мастацтва»

Вось яны, чараўніцы з Пугляёў: Дар'я Стаброўская, Анастасся Магер, Матруна Шчарбакова, Васіліса Магер, Марыя Янчыленка і Адэля Шчарбакова.
Фота Ул. КРУКА.

ЯШЧЭ З ДЗЁН Віцебскай вобласці ў Мінску, як святкаваўся юбілей рэспублікі, засела недзе ў маёй душы, загняздзілася і соладка ныла там стрэмка-думка: завітаць калі-небудзь на Аршаншчыну, у вёску Пугляі. Бо тыя дзве-тры песні, што праспявалі пугляйскія старыя жанчыны на сталічнай сцэне, — дык як цудоўна і галасіста, як меладычна і арыгінальна! — тыя песні хоць адразу і кранулі ўсіх, выклікалі авацыю, але толькі растрывожвалі маё ўяўленне: «Ой-ёй, ды ў іх жа, мусіць, цэлыя скарбы...».

...У Віцебску, у абласным Доме народнай творчасці, дырэктар яго Галіна Аляксандраўна Сакалова пры адным толькі ўспаміне аб гэтым фальклорна-этнаграфічным ансамблі захвалявалася:

— Мы былі ў іх летась... Увесь вечар, усю ноч спявалі жанкі — да пяці гадзін раніцы... Расчуліліся і яны, і мы... Ды і не тое гэта слова — расчуліліся. Мы былі проста ашаломлены. Божухна, якія мы невукі, як мы яшчэ мала ведаем народную творчасць! Ды якая ж душа залатая ў нашага народа, што такія цуды можа спараджаць... Ездзіў потым наш кампазітар Гарбатоўскі да іх з магнітафонам. Семдзесят дзве песні, семдзесят дзве арыгінальныя мелодыі запісаў — на большае сілы не хапіла. Вярнуўся, дык усё за галаву хапаўся: «Ну, Галіна Аляксандраўна... Ну, Галіна Аляксандраўна, куды вы мяне паслалі?!».

Настойліва звініць тэлефон — мусіць, просіцца «міжгорад».

— Так, так... Разумею, Валечка Васільеўна... Якога чысла? Ясна! Чакайце нашага чалавечка. Прышлем у помач...

Уздыхнула, паклала трубку.

— Семінары культработнікаў у многіх раёнах праходзяць. Людзей не хапае, хоць парвіся. Можа хочаце паслухаць тыя запісы песень, што Гарбатоўскі зрабіў? — вярнулася яна да нашай гутаркі.

У той момант я (не зварыла галава!) лёгкадумна адмовіўся:

— Каб да іх з'ездзіць, жывыя галасы паслухаць. З самімі пазнаёміцца...

— Да іх? — загарэліся яе вочы. Але пагляд упаў на лісток з блакнота — увесь спісаны: і гэта трэба тэрмінова зрабіць, і тое, і пятае, і дзесятае. Як загарэлася, так і спахмурнела, астыла. — Сёння ніяк не вырвуся. Мо хіба заўтра, пад паўдня...

ВЁСКА ПУГЛЯІ нічым асаблівым знешне не вызначаецца. Такіх мо сотні на адной толькі Аршаншчыне. І ўсё ж, калі ішлі мы па вуліцы, я не так глядзеў пад ногі (за што не раз і расплачваўся — вясна ж!), як на хаты, па-дзіцячы стараўся ўгадаць — у якіх з іх жывуць спявачкі? Але хаты былі, як хаты, і нішто не выдавала іх адметнасці і незвычайнасці. Мае спадарожніцы — Галіна Аляксандраўна і інспектар раённага аддзела культуры Ала Сцяпанаўна Вараб'ёва — таксама паддаліся нервовасці, пачалі ўглядацца ў адну хату: тут ці не тут жыве Васіліса Цітаўна Магер, адна са спявачак.

Мы пазнавалі хату, а старая жанчына, што ішла насустрач і запаволіла крок, гэтак жа пільна ўглядалася ў нас.

— Паслухайце... — звярнулася да яе Сакалова. — Ці не... Цётка Дар'я?!.

— Аво-о-ечкі... — разгублена ўсміхаецца жанчына, белыя зубы нібы малодзяць яе твар.

Яна і Сакалова абдымаюцца і тройчы цалуюцца: рыхтык дзве вясковыя, родныя-раднюсенькія цёткі.

Мы ледзь паспяваем знаёміцца з Дар'яй Якаўлеўнай Стаброўскай, яшчэ адной спявачкай з гэтага жаночага гурту, як цётка Дар'я ўсплясквае рукамі:

— Ой, ды чаго ж гэта я перабіраю нагамі на месцы, як спутаная. Па Моцю пабягу — узрадуецца... А ўсіх, дачушка, не збяру... Грыпус тут шастае... А Моціна Адэля ў раддоме — таксама не зможа. Унучка ў Моці, значыць... Дык вы заходзьце да Васілісы, якраз правільна намерваліся. А я зараз...

Заходзім у хату. Яшчэ не паспяваем мо паздароўкацца з Васілісай Цітаўнай, высокай, чарнявай жанчынай, пазнаёміцца з яе мужам — вясёлым, з абсівераным тварам дзядзькам Мiканорам, не паспяваем агледзецца, як ужо на парозе вырастаюць цётка Дар'я і цётка Моця — Матруна Лаўрэнцьеўна Шчарбакова — і загадчыца клуба Анастасся Елісееўна Магер, таксама жанчына ў гадах, таксама з гэтага гурту. Узрушаная гамана, абдымкі, пацалункі...

— Дык гэта і ўсе актыўныя штыкі? Чацвёра з сямі? — не то дзівіцца, не то крыўдуе Сакалова.

— Ага, я ж кажу, прыхварэлі: і Чуліцкая Яўгеня, і Янчыленка Мар'я, — крыху збянтэжана апраўдваецца Дар'я Якаўлеўна. — Гэта ж пазаўчора стафету вазілі ў Якаўлевічы, у эсдэка іхнім выступалі.

— Гэтая эстафета і мне, мусіць, падбавіла... — хваравіта гаворыць Васіліса Цітаўна. — Але не ўтрываць было: каб Барздоўка і Браздзечна, без Пугляёў, за наш клуб выступалі?

Урэшце параспраналіся, паселі.

— А што, галубка, у вас чуваць пра ўсходнюю граніцу? Мо ў вас там, у вялікім горадзе, больш чаго звесна?..—прысябрываецца цётка Дар'я да Сакаловай.

— Здаецца, прыціхлі...

— Ого, прыціхлі б! Каб не далі добра па зубах, то лезлі б і больш,—устаўляе Матруна Лаўрэнцьеўна.

— Каб хаця ціхата была... За тыя дні маё сэрца так зныла, так зныла... Гэта ж мой Віктар там, у Хабараўску. Спярша лётчыкам быў, а гэта па электрыцы робіць. Не, Галіна Аляксандраўна, гэта большы, а меншы, Эдзік, тут, у саўгасе віцінарам. Эдуард Гаўрылавіч... Па два-тры гады ім было, як чалавек мой загінуў. Сама і гадавала іх, гаравала...— Дар'я Якаўлеўна часценька заміргала, рука пацягнулася да вачэй.—Але павывучвала, па дзесяць груп кончылі, а потым яшчэ і далей пайшлі...

— Ці ты адна гаравала? Усе гаравалі... А колькі мой прабыў, хоць і жывы прыйшоў? Зранены быў, дык усё роўна даела вайна... Дачку ў скорасці пахавала... І сама з дванаццаці гадоў сіратою... Ты ж помніш, як майго бацьку праз акно застрэлілі—у міліцыі служыў.

МАТРУНА ЛАЎРЭНЦЬЕЎНА памаўчала, потым павярнулася да Сакаловай:

— Мы з Дар'яй з дзецтва разам... І пяем разам, і плачам разам.

— Лепш давайце спяваць, чым плакаць. А то во—на чалавека ўжо маркоты напалі,—ківае Васіліса Цітаўна на мяне.

— А якую ж бо нам пачаць... Ці ведаеце, жанкі, во такую...

> У цёмны лес па дарожаццы вузкай
> Малада і красіва сабой...,

Цётка Дар'я:

— Дык гэта ж ці не з ваенных гадоў яшчэ... Парцізанская...

— Ну і што? Харошая ж... От шкода, уторкаў няма. Ну, я буду ўторыць, а вы цягніце вышай...

> У цёмны лес па дарожаццы вузкай,
> Малада і красіва сабой...
> З вёскі нашай глухой беларускай
> Йшла дзяўчына вячэрняй парой.
> Ёй бярозы прыветліва пелі,
> Абяцалі прытулак, спакой...
> Яе хлопец сустрэў у шынелі,
> Незнаёмы, прастэй, маладой...

— Кхы-гым... У нас тут парцізан кругом было—няма шчоту...—Матруна Лаўрэнцьеўна паказвае на Васілісу Цітаўну. — Во і яе брат быў у парцізанах, і пляменнік Дар'і. Часта парцізаны заходзілі, на днёўку заставаліся...

— У Марыі Цімошчанкавай больш за ўсё днявалі,—памагае ёй успамінаць Дар'я Якаўлеўна.

— Не толькі ў Марыі... Набярэш якіх прадухтаў, хлеба—і нясеш ім. Памагалі, чым маглі. А немцы што дзень—дак больш лютавалі. Во, каля нас вёскі папалілі—Чурылава, Лявонаўку. І Суднікі хацелі спаліць, ужо ўсіх павыганялі, скот пабралі. Але адзержаліся нейк. І нам бы гэта было, якраз у сяле ахвіцэра іхняга забілі. Але з гарачкі той яшчэ выехаў за сяло. Ну, а на вуліцы, дзе якія сляды крыві былі, замаскіроўку зрабілі. Немцы ўсё расследванне вялі, людзей дапытвалі... А як зноў фронт падышоў, стукат усюды пачаўся, дак у лес пахаваліся. А каго немцы ўгібалі—ганялі траншэі капаць, у лагерах канцэртацыйных трымалі. Многа лагераў вакол вёскі было.

— Табе ўсё гэтыя канцэрты ў галаве сядзяць... Канцэнтрацыйныя лагеры, во як...—не ўцярпела цётка Дар'я.

— Я і кажу: канцэнтрацыйныя... Але і тым, што ў лес паўцякалі, не цукар было: мо адным шчаўлём піталіся. Мы хацелі ў свой гурт падабраць мужчын старых. Дык няма нашага веку амаль нікога, усіх вайна забрала.

— Хопіць вам пра вайну... Лепш «Жніво» заспяваем,—Васіліса Цітаўна выходзіць на кухню, вяртаецца з посудам, расстаўляе на стале.

Невялічкая Анастасся Магер неяк па-хатняму ўтульна месціцца ў крэсле, нібы выбірае зручнейшае месца, а потым тузае цётку Дар'ю за рукаў:

— А якое «Жніво»? Гэтае:

> — Ай, дабранач, поле шырокае,
> жыта ядранае!
> — На здароўе, жнейкі маладыя,
> сярпы залатыя...

— Не, тую, што на сцэне спяваем. Не марудзь, Моця.

— Не падганяй. Добра табе: поўны рот новых зубоў наўстаўляла. А ў мяне блытаецца язык у шчарбінах.

> Чье ж гэта поле
> зазвінела стоя?
> А чаго ж яно зазвінела?
> У-ух!
> Жнейкі маладыя,
> сярпы залатыя,
> Ад таго ж яно зазвінела...
> У-ух!
> Чые ж гэта поле
> задрамала стоя?
> А чаго ж яно задрамала?
> У-ух!
> Жнеечкі старыя,
> сярпы лубяныя,
> Ад таго яно задрамала...
> У-ух!

— Насця праўду кажа: пра жніво, пра работу ў полі многа песень. От «Поле» ёсць, голас вельмі харошы. Толькі ў ёй словы наша Моця не ўпадобала, свае прыдумала,—выдае Дар'я Якаўлеўна сакрэт.

Я хапаюся за гэтую нітачку, пачынаю ўгаворваць Матруну Лаўрэнцьеўну. І яна запявае—звонка, быццам ідуць яны ўсе надвячоркам з поля, у асалоду напрацаваўшыся:

> Поле маё, поле,
> Поле шыракое,
> Што ж на табе, поле,
> Не ўсё зарадзіла?
> Толькі зарадзіла
> Белая бяроза,
> Горкая асіна—
> Глядзець некрасіва...

— Можна было б і гэтыя словы спяваць, але запяеш, дык зноў пра вайну ўспамінаецца, —гаворыць Дар'я Якаўлеўна.—Як прыйшлі нашы, пачалі мы кусты на полі высякаць, карчаваць. А дзёран узяўся—не ўкапаць, не ўараць. Запражэмся колькі бабаў у плуг—а сілы нічагусенькі няма: не людзі—цень. Ды адкуль той сіле быць? Па зіме, як зямля растала, шукалі на бульбянішчы мёрзлую, гнілую бульбу, ляпілі з яе і пяклі нейкія плюшкі. Атрута, а не яда... Паслеплі ўсе курынай слепатой. Дзень мучаемся ў полі, а пад вечар пабярэмся пад рукі ці за рукі, каб хоць носа не збіць, і плянцемся ў вёску. Не бачым нічога...

Дар'я Якаўлеўна не вытрымлівае, закрывае твар рукамі.

— Ну во—пайшла Дар'я за Якава... Нешта вы сёння, жанкі, ўсё не туды вядзеце...—падае голас з кухні Васіліса Цітаўна.—Лепш чалавеку новую песню перакажыце, ці праспявайце.

Матруна Лаўрэнцьеўна пераказвае лагодным голасам, нібы бабуля казку ўнукам буркуе:

> Поле маё, поле,
> Поле шырокое,
> Як на табе, поле,
> Усё зарадзіла,
> Усё зарадзіла—
> Паглядзець красіва.
> Жыта і пшаніца
> Дружна каласіцца,
> Авёс, ячмень вусаты
> Клоніцца багата.
> Ох, лянок кудравы,
> Урадзіў на славу...

— Гэта не ўся яшчэ... Васіліса таксама памагала складаць.

— Не, гэтую, здаецца, ты адна складала. А частушкі—разам,—удакладняе цётка Васіліса.—Частушкі мы спяваем, як «біс» пачнуць крычаць,—яна расстаўляе на стале мёд, тварог са смятанай, масла, накладвае з каша горку яек, прыносіць збанок з малаком.

Цётка Матруна і цётка Дар'я, Анастасся пачынаюць спяваць частушкі—кожная па куплету:

> Жысць цяпер хароша стала,
> Хоць зусім не памірай,
> А бывала было пекла,
> А цяпер той самы рай.
>
> З таго свету каб усталі
> Нашы бабы і дзяды,
> Сваіх вёсак не пазналі б,
> Падумалі б—гарады.
>
> Помнім мы: насілі лапці,
> Абуваліся ў «кручок»,
> А цяпера ў чаравікі,
> Ну, як гвоздзік, каблучок.
>
> Мы ж бывала з хатулямі
> Да базара пешака,
> Вёрст па дваццаць адмахаем,
> Замяняем ішака.
>
> А цяпера нам машыны
> Нідзе ходу не даюць,
> Куды трэба і не трэба,
> Усё вязуць, вязуць, вязуць...

Смех, жарты...

— У мяне даўленне... Дак не спіцца ночы, я і сачыняю. Прыдумаецца што, дак падхаплюся і давай запісваць. А спрабавала не пісаць—забуду да раніцы...—цётка Матруна ўсміхаецца і гаворыць да мяне частушкай:—Не судзіце, просім нас, што мы ўжо старыя, валасы сівыя ў нас, а сэрцы маладыя... А раніцаю бягу да Васі, паказваю—ці добра? Дак яна ўжо ці адабрае, ці ганіць, ці памагае дасачыніць. Бывае, назбіраецца у радку многа слоў, а ў голас не ўкладваюцца, не лезуць... — гэтая скарга ў вуснах Матруны Лаўрэнцьеўны гучыць як у прафесіянальнай паэтэсы, і я ўсміхаюся сам сабе.

— Давайце, госцікі, будзем падвячоркаваць...—запрашае ўсіх да стала Васіліса Цітаўна.

— То хай бы ж і дзядзьку Міканора клікалі...—напамінае Галіна Аляксандраўна.

— Потым ён...—перапыняе яе Цітаўна.—Хай уходжваецца там і за хадзяйку. Ды ён, ведаеце, хапаецца і сам спяваць, а вядзе не туды...

—ОТ КЕПСКА, што нашы жанкі прыхварэлі...—шкадуе Матруна Лаўрэнцьеўна. — Добра што тут у нас і ўрачоў поўна, і бальніца свая. Гэта каб раней, то трудна было б выскрабацца.

— А што даўней было? Адна карчма, ды і тая са свету людзей зводзіла,—падтрымлівае Васіліса.

— Губіла людзей, ой губіла... Карчмар нават зрэбніну знімаў з плеч, калі не было чым расплаціцца,—уздыхае цётка Матруна.

— Мая свякруха расказвала, што муж па тры дні не вылазіў з карчмы,—гаворыць цётка Дар'я.—Збожжа прапіваў, коней... А прыйдзе дадому, дык ляжа ботамі, гразёю на падушку, чакае, што будзе жонка гаварыць. Толькі пікні, дык і ўзаўецца, хапае за каўтун і давай мясіць. Або як пачне пугаю вудзіць, счэрніць усю-ўсенькую. Яна ўсё, свякруха мая, «Вярбу» спявала і плакала. «Якраз,—кажа,—пра мяне складзена». А мо яна сама і склала ды не прызнавалася?

Дар'я Якаўлеўна нейкім самотным і дрыжачым голасам запявае, нібы жаліцца. Спахмурнелыя, упаўголаса падтрымалі яе Васіліса і Матруна. Толькі Анастасся Магер, мабыць, не ведала гэтай песні. Яна, шырока расплюшчыўшы вочы, углядалася ў пенсіянерак, старалася не прапусціць ні слова.

> Вярба, вярба,
> дзе ж ты расла?
> Ліству тваю вада знясла...
> К тыну вярба схілілася,
> А я, малада, зажурылася.
> Выйшла замуж за пятага,
> За п'янічаньку праклятага.
> П'ець п'яніца і дзень, і два,
> Прапіў п'яніца варана каня.
> Прапіў каня варанога,
> А назаўтра ідзець па другога —
> па гнядога.
> — Малада жана, выкуп каня!
> — Не раз, не два выкупляла,
> Шаўковы платок закладала.
> У дварэ ночку не начавала,
> У лузе салаўя паслухала...

— А ў нашай вёсцы, адкуль я родам, не так пра п'яніц спявалі...—Анастасся спявае:

> Прывяжу п'яніцу
> К зялёнаму дубу,
> Сама пайду да двара
> І жалець не буду...

— А-а, дак і мы гэту ведаем!—махае на яе рукою Дар'я.—Далей там так гаворыцца:

> Палажу яму
> Сена вязачку,
> І пастаўлю п'яніцы
> Вады ражачку.
> Не пайду к яму
> Дзве нядзелечкі.
> А на трэцюю пайду
> У адведачкі.
> Прыходжу к п'яніцы —
> Сена не етае,
> Стаіць ражачка вады
> Не папітая.
> Дзве нядзелькі галава мая
> Не пабітая...

— Так?—усміхаецца Дар'я Лаўрэнцьеўна.

— Ага...—бянтэжыцца загадчыца клуба.—Мо і не прыдумаеш такую песню, што вы не ведаеце.

— От я, дзякі, ведаю такую, што ніхто цяпер не ведае...—ажыўляецца Матруна Лаўрэнцьеўна.—Маю бабу выдавалі за дзеда замуж, а любіла яна другога. Дак хоць і старэнькая была ўжо, а як успомніць тое, як заспявае, то й не кончыць за слязьмі...

> Каля лесіку, каля цёмнага
> Малада хаджу.
> Малада хаджу,
> Думу думаю немаленькую
> Пра свайго дружка, пра Ванюшачку.
> Па табе дружок
> Кожны дзень тужок,
> Горкі слёзы лью,
> Праліла я слёз
> Рэчку й возера,
> Рэчку й возера,
> И мора поўнае...

У мяне адабрала руку. Трасу ёю, размінаю пальцы.

— Ой, чалавеча, не хопіць у вас ні чарніла, ні гэтага блакноціка, каб ўсё спісаць за намі.—Матруна Лаўрэнцьеўна паўтарыла мне некаторыя радкі і гаворыць далей:—Гэта ж каб успомнілі да пераказалі ўсе бабчыны песні—на цэлы вечар хапіла б з коптурам. А колькі песень нашы маткі спявалі! І ўсё пра гора-ліха...

Цётка Матруна неяк прыціхае, засяроджваецца, палец задумліва разгладжвае складкі настольніка. Голас яе зноў нібы надтрэснуты звон...

> Песенька мая залатая,
> Сярэбраны мой галасочак...
> Любая госця дачка ў мамкі,
> Не столькі госціць, сколькі плача,
> Горушка сваё расказвыць:
> — Мамачка мая, радзімая,
> Нашто ж ты мяне спарадзіла?
> Няшчаснай мяне спарадзіла,
> У бога долі не прасіла,
> Далёка замуж аддавала —
> Цераз тры полі шырокія,
> Цераз тры моры глыбокія...
> К лесу падыду — набаюся,
> Поле перайду — замаруся,
> А к мору падыду — наплачуся.
> І ніхто ж ка мне не прыйдзець,
> Горушка майго не відзіць...

— Гэта вясельная песня, Моця,—ціха падказвае Дар'я Якаўлеўна.

— А я хіба кажу, што не вясельная? Але яе і без вяселля спявалі. Цяпер, праўда, ні так, ні сяк не спяваюць. Нас як завуць паспяваць на вяселлі ці на радзінах, дык мы весялейшыя выбіраем.

— Вас завуць спяваць на сямейных святах?—не ведаю, чаго больш прагучала ў маім голасе—захаплення ці здзіўлення.

— Завуць!—у адзін голас выдыхнулі жанкі, і твары іх адразу пасвятлелі. Ёсць, мабыць, што ўспомніць. І мне стала ўсцешна ад таго, што і сяльчане разумеюць і цэняць іх незвычайны дар.

— О, вы яшчэ не ведаеце нашу Моцю...—Дар'я з замілаваннем глядзіць на сваю сяброўку.—Яна ж і на гармоніку іграе, і ўсе сыны яе іграюць...

Цётка Матруна лагодча ківае галавою: «Праўда, праўда», а потым дабаўляе: «А вось іграць і спяваць адразу—не ўмею. Забываюцца пальцы...»

— Ну, хоць аднелькую хрэсьбінную праспявайце...—прашу я.

— Пачні, Вася, ты... «Кладачку- серабрыначку»...—глядзіць цётка Матруна на гаспадыню.

І ўсе паварушыліся ў крэслах, нібы прабег лёгкі ветрык.

Песня палілася з-пад сэрцаў, поўная замілавання да жыцця і яго радасцей, поўная маладога задору, нейкай заліхвацкасці.

> Цераз рэчаньку, цераз быструю
> Гібка кладачка ляжыць.
> Па тэй кладачцы-серабрыначцы,
> Маладэй Ванечка бяжыць...
> Ой ты, кладачка-серабрыначка,
> Ты не гніся пада мной!..
> Ой ты, душачка, мая мілачка,
> Ты не старайся са мной!
> Пі ты віно, мёд-гарэлачку,
> Не будзь, не будзь п'яненька.
> Радзі сына і дачушачку,
> Не будзь, не будзь старанька!..

А гаспадыні нешта не спадабалася ў спевах:

— Вяла, жанкі, выходзіць... Давайце падмацуемся, трохі... Чым хата багата. Як той казаў: пой песні, хоць трэсні, але есці не забывай.

ЗЯЎЛЯЕЦЦА дзядзька Міканор з пляшкамі віна.

— Ну хто ж гэта ўсухама есць? Так можна і папярхнуцца.

— Вадою зап'ем. Ці во—малаком...

— Лепш тою вадою, што гусі не п'юць.

Пастунова гамана за сталом весялее.

— Ну, дык куды вы далей свае гастролі накіруеце?—пытаецца падвяселены дзядзька Міканор да ўсіх, а глядзіць толькі на Матруну Лаўрэнцьеўну.—На ферме я чуў, жанчыны гаманілі: «Каб скарэй ужо на пенсію—прысталі б да Моці ў гурт, то мо ў Маскву трапілі б...»

Цётка Матруна не ўспрымае яго задзёру. Яна гаворыць зусім сур'ёзна:

— Пачуюць нашы песні і ў Маскве.

— Ой, мае залатыя...—адразу ажыўляецца цётка Дар'я.—Я ж першы раз была ў Мінску, на пяцісяцілецці. Поезд мо яшчэ і пад станцыю не падышоў, а ўжо аркестр быў чуцён. А выйшлі, дык тут і краскі, і хлеб-соль нясуць...

Працягвае Васіліса Цітаўна, гаворыць да мяне:

— Мы так і жылі ў вагонах, эшалонам. Вазілі нас потым па горадзе, па музеях, па заводах. У трэсце, што дамы будуе, выступалі, і на заводзе нейкім, і ў студэнтаў, а потым у оперным тэатры. А як нас глядзелі, як шанавалі—божухна міласэрны...

На тварах жанчын блукаюць летуценныя ўсмешкі. Потым Анастасся Магер не вытрымлівае, ёрзае на крэсле:

— Вы ж не сказалі, што два разы па тэлевізары выступалі! Раз у Мінску, а раз у Віцебску, на «аганьку».

Усе згодна ківаюць галовамі: «Праўда, праўда... Усе сядзелі тады ў Пугляях каля тэлевізараў, балелі за нас». Матруна Лаўрэнцьеўна спахопліваецца:

— Што ж гэта мы забылі на песні... Міром господу помо-о-лимся...—цягне яна, як поп у царкве.

Усе смяюцца, а дзядзька Міканор гне сваю лінію:

— До дна, каб было жыта родна!

— Ой, Галіна Аляксандраўна, вы яшчэ не ведаеце добра нашу Моцю,—з захапленнем глядзіць цётка Дар'я на сваю сяброўку.—Яна як пачне прычвараць на якой бяседзе, прыпеўкі пець, бакі забаляць ад рогату.

— Колькі мы ўсякіх танцаў і карагодаў ведаем!—нібы сама з сябе дзівіцца Матруна Лаўрэнцьеўна.—На Белдрэсе, як доўга пляскалі ў тахту, «Лявоніху» адгоцалі ім з прыпеўкамі: «Ой, нашто ж было прыгожую радзіць, не можна на ігрышча хадзіць: уся дзярэўня заглядаецца—Лявоніха падабаецца!» А пра такія танцы вы чулі—«Кахананачка», «Капетка», «Феатр»? Э-э, а яшчэ Дом народнай творчасці...— і тут жа, без усякага пераходу цётка Матруна зацягнула застольную-жартоўную:

> Парабіўшы ўсю работу,
> Возьмем чарачку ў суботу...

Падхапіў дзядзька Міканор:

> Ад панядзелка да панядзелка
> Ох, як п'ецца нам гарэлка!

— Ну, зноў не ў той бок...—гаворыць Васіліса Цітаўна.—Памаўчы, стары... Дар'я, заводзь «Узышло сонца над гарой».

> Узышло сонца над гарой,
> Поле асвяціла,
> А ў полі за ракой
> Жыта каласіла...
> Ураджай наш, ураджай,
> Залатая ніва!
> Добры будзе каравай —
> Пшаніца ўрадзіла.
> Наша родная зямля
> Красой апранулась,
> Сэрца з радасцю ў грудзях
> Песняй адгукнулась...

Цётка Дар'я тут жа тлумачыць мне:

— Гэта таксама яны склалі. Голас як у купальскай, толькі трохі зменены...

— І ніхто вам не памагаў—ні з раённай газеты, ні яшчэ адкуль—прыдумваць тэкст?—дапытваюся я ў Матруны Лаўрэнцьеўны.

— А нашто? Мы самі... Як сам падбярэш слоўка, дык яно і кладзецца лоўка. І само запамінаецца... От мы яшчэ адну новую праспяваем. Таксама голас узялі са старой песні, але запаволілі трохі...

> Песня-песенька ты залатая,
> Сярэбраныя галасочкі...
> Ты, Радзіма наша дарагая,
> Верныя твае сыны і дочкі.
> Пяцьдзесят гадоў ты расцвітаеш,
> Стопудовыя ўраджаі сабіраеш,
> Гасцей хлебам-соллю сустракаеш,
> Бяды-горушка, радзімушка, не знаеш...
> Нізенькі паклон табе, Радзіма,
> Дзякуй, што нас, слаўных, спарадзіла,
> Як шануем мы цябе, Айчызна,
> Жыццё новае будуем,
> йдзём да камунізма.

Некаторы час за сталом ідзе ажыўленая размова аб жыцці-быцці, аб справах у саўгасе, аб тым, што хлопцы неахвотна ўдзельнічаюць у клубнай рабоце—«як прыйдуць, як засядуць за шахматы, дык хоць ты іх трактарам адцягвай» (гэта скардзіцца Анастасся Магер). Потым лехта заводзіць песню пра ганарыстую і натурыстую бабу Маню, што кожны дзень папракае дзеда—адстаў ад жыцця, чапляецца за старое. Баба грозіць яму, што кіне. І дзед мусіць у канцы песні абяцаць (дзядзька Міканор апошні куплет гудзе, як чмель, у голасе яго гучыць нават нейкая пагроза):

> Ой ты, мая баба Маню,
> Не, цябе я не абману,
> Я табе куплю «Пабеду», —
> Не ідзі к другому дзеду!

БЫЛО ПОЗНА, калі мы развітваліся з гасціннымі гаспадарамі.

Ярка свяцілі зоры. Лёгкі марозік зашкліў лужы, і пад нагамі пазвоньвалі ільдзінкі. З боку клуба далятала песня—незнаёмая мне, мо таксама некім з гэтай вёскі складзеная.

— Авой!—занепакоілася Анастасся Магер.—Ужо з клуба разыходзяцца... Трэба ісці зачыняць...—яна хуценька развітваецца і ідзе.

А цётка Дар'я і цётка Матруна ўсё не адпускалі нас, жадаючы на дарогу ўсяго добрага, просячы заехаць да іх яшчэ калі, як будуць яны ўсе ў зборы, ды паслухаць усіх разам. Потым жанчыны перацалаваліся напаследак. Матруна Лаўрэнцьеўна ўзяла Дар'ю Якаўлеўну пад руку, і постаці іх пачалі раставаць у цемры. Я паспеў разабраць яшчэ пачатак песні, якую яны спявалі—звонка, маладымі галасамі, і словы ў песні былі нейкія вельмі ж звонкія і распеўныя:

> Ой, сяло маё,
> сяло новае,
> Сяло новае,
> ўсё кляновае!
> А ў канцы сяла
> цячэ рэчанька,
> Рэчка быстрая,
> беражыстая...

Ці гэта яны ўспомнілі яшчэ адзін народны шэдэўр, ці нараджалася новая песня?

Аршанскі раён, саўгас «Аршанскі».

ДЗЕЦІ МАЛЮЮЦЬ МІР

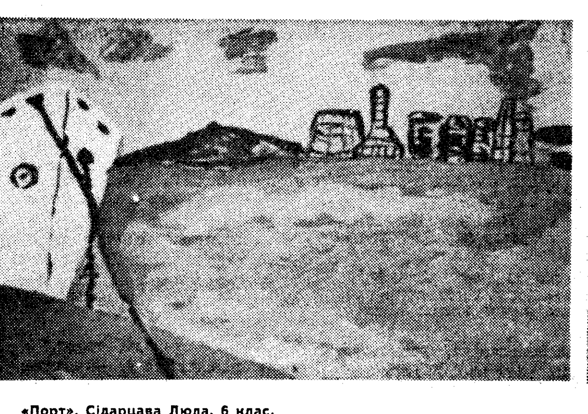
Аб чым расказваюць у малюнках дзеці? Аб дажджы, аб сонцы, аб дрэўцы, аб космасе, аб сябрах — словам аб жыцці. Аб жыцці, як яно бачыцца праз прызму цудоўнай дзіцячай непасрэднасці.

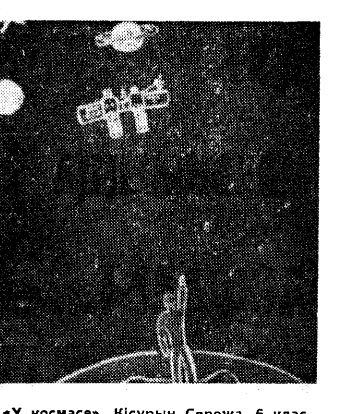
«Першамай». Чаркасава Таня, 6 год.

«Партрэт». Вішнеўская Таня, 2 клас.

«Порт». Сідарцава Люда, 6 клас.

«У космасе». Кісурын Сярожа, 6 клас.

СІВЫ І ЮНЫ

БРЭСТ НАПЯРЭДАДНІ СВАЙГО 950-ГОДДЗЯ

Чаму калі пра каштаны, дык ужо абавязкова і Кіеў? А Брэст? У Брэсце адна з вуліц так і называлася — Каштанавая. Каштаны тут скрозь. Старыя, галіністыя. І калі ў маі яны выкідваюць белыя свечкі, дык прыгажосць такая — словамі не раскажаш.

Праўда, сёлета брастаўчанам трошкі не пашанцавала з вясной. Яна і тут здорава запазнілася.

— Ох, аж няёмка перад гасцямі, — уздыхае намеснік старшыні гарвыканкома Клаўдзія Мікалаеўна Іванова. — Звычайна ў нас, ведаеце, на май ужо абрыкосы цвітуць, а сёлета, — паказвае яна праз вакно на чорныя галіны дрэў, што мокнуць пад дажджом, — баюся, і траўкі на свята не будзе.

У Брэсце жартуюць: такой халоднай вясны не было тут аж 950 гадоў — роўна столькі, колькі спаўняецца ў маі гораду на Бузе.

Брэсту — 950. Гэтую лічбу сёння сустракаеш тут на кожным кроку — на вітрынах магазінаў, вокнах аўтобусаў і таксі, на фасадах дамоў. Пра свята прыезджаму нагадваюць і ўсмешкі брастаўчан, бо, нарэшце, вясновы настрой не ад аднаго таго яркага сонейка ды маладой ліствы. Усе мы гарачыя патрыёты нашых родных вёсак і гарадоў, дзе нарадзіліся і жывём. І, вядома ж, брастаўчанам гэтага пачуцця не пазычаць. Яшчэ б! Ці многа іх, гарадоў, з такой гісторыяй, як Брэст, Бярэсце — як называлі яго нашы далёкія продкі. Гарадоў старажытных і, разам з тым, такіх юных, прыгожых?

У кабінеце старшыні Брэсцкага гарвыканкома Івана Міхайлавіча Калільца — планшэты з эскізамі юбілейнага медаля. На пярэднім плане ліцавога боку — контуры вядомай на ўвесь свет Брэсцкай крэпасці, на другім — манументальны будынак гарадскога вакзала — своеасаблівыя чыгуначныя вароты ў краіну. На адваротным баку — даспехі старажытнага ратніка.

— Гэта ўжо зацверджана і пушчана ў работу, — гаворыць Іван Міхайлавіч.

Каму-каму, а яму зараз хапае турбот — уся падрыхтоўка да 950-годдзя каардынуецца тут, у гарсавеце. Вось і зараз старшыня памінутна пазірае на гадзіннік — у дзевяць нарада з архітэктарамі і — з участковымі ўпаўнаважанымі міліцыі: трэба параіцца, як лепш добраўпарадкаваць двары (менавіта двары, бо пра фасады ў горадзе больш дбаюць).

Брэст і так славіцца сваім зялёным убраннем. Але кашу маслам, кажуць, не сапсуеш. Кожны год брастаўчане высаджваюць дзесяткі тысяч дрэў і кустарнікаў. Ну, а сёлета — выпадак асаблівы, дык плануюць высадзіць намнога больш, чым заўсёды. Дрэў будзе высаджана каля дзесяці тысяч, кустарнікаў — звыш 100 тысяч. У гонар 950-годдзя на набярэжнай закладваецца вялікі сквер.

...Нарада пачынаецца, і Іван Міхайлавіч, папрасіўшы прабачэння, перадае мяне з рук у рукі свайму намесніку — Клаўдзіі Мікалаеўне Івановай, і тая, таксама паглядзеўшы на гадзіннік, гаворыць, што ў яе праз паўгадзіны нарада па падрыхтоўцы да 950-годдзя...

Паўгадзіны яна расказвае мне пра асноўныя, вузлавыя моманты юбілею, а потым дае мудрую параду паглядзець усё ўласнымі вачыма.

У брэсцкім аддзяленні Саюза мастакоў БССР — дзевяць чалавек. Гэта толькі членаў саюза. Але вакол іх групуецца яшчэ разы ў два больш мастакоў. І ва ўсіх работы — не перадыхнуць.

Іду да Пятра Аляксеевіча Данеліі, галоўнага мастака горада. У Пятра Аляксеевіча добры настрой — ён толькі што вярнуўся з Мінска, дзе дамаўляўся аб выпуску юбілейных значка і медалі — (ён—аўтар). Усё добра, усім спадабалася і за работу ўжо ўзяўся гравёр.

Праўда, застаўся ў Пятра Аляксеевіча галоўны клопат — герб горада, над якім ён працуе ўжо доўгі час.

Мастак раскідвае, развешвае ў майстэрні дзесяткі два накідаў, эскізаў, малюнкаў, зробленых алоўкам, вугалем, пяром, гуашам і пачынае энергічна тлумачыць, што да чаго.

Па ўсяму відаць Петр Аляксеевіч — чалавек экспансіўны, хутка загараецца. Я слухаю яго і думаю пра тое, што мы, бывае, слізгануўшы абыякавым вокам па якім значку, медалю, шкатулцы не падазраем, цаной якіх творчых мук нараджаецца кожная дэталь, кожны штрышок.

— Вось такую кіпу літаратуры, — паказвае рукамі, — я прачытаў пра гербы, пра геральдыку. Цікавая, я вам скажу, рэч. Навука цэлая. Ого, тут добра трэба мазгі пакруціць. І сон ноччу не ідзе. Ляжыш і перабіраеш варыянты. Раптам здасца табе, што нешта знайшоў — ускокваеш, запальваеш святло і за алоўак. Раніцой паглядзіш, э, бацюхны, зноў не тое...

Ад малюнка да малюнка я прасочваю, як выспявае, выкрышталізоўваецца задума мастака. Вось адзін з апошніх варыянтаў: шчыт на пагранічным слупе (Брэст горад пагранічны), на шчыце — сімвалы баявой і працоўнай славы горада.

— У гэтым напрамку буду працаваць, — гаворыць Данелія.

Паралельна ён працуе над вялікімі пано, якія ўпрыгожаць горад у дні свята. Яны прысвечаны ўчарашняму і сённяшняму дню Брэста.

Потым Пётр Аляксеевіч зноў вяртаецца да герба. Відаць, гэтая работа стрэмкай засела ў сэрцы.

— Зірніце яшчэ раз, калі ласка, на гэты варыянт. Праўда, лаканічна? Усе сімвалы зразумелыя?

Я кажу, што ўсё зразумела. Данелія ўздыхае і паказвае ранейшыя варыянты, дзе накручана ўсяго па-трошку — і крэпасць ёсць, і новыя дамы, і заводы...

— Калі раіліся грамадой у гарсавеце, дык кожны за сваё: чыгуначнікі — каб быў у гербе вакзал, будаўнікі — «а мы што, горшыя, вунь колькі набудавалі», работнікі прамысловасці таксама націскаюць — гэта ж колькі заводаў і фабрык у горадзе...

— Заводаў і фабрык у нас — на руках пальцаў не хопіць пералічыць, — гаворыць Галіна Нічыпараўна Андрэева, дырэктар Брэсцкага Дома тэхнікі. — Калі ласка: дывановы камбінат, буйнейшы ў краіне, фабрыкі: суконная, верхняга трыкатажу, панчошная, швейная і мэблевая, завод газаапаратуры, электравымяральных прыбораў...

Гаворка гэтая ў нас адбываецца ў сувязі з маючай адбыцца юбілейнай прамысловай выстаўкай, на якой будзе прадстаўлена ўсё, што сёння вырабляе прамысловы Брэст.

— Ведаеце, амаль усе гэтыя прадпрыемствы пабудаваны за апошнія дзесяць гадоў, — з гонарам гаворыць Галіна Нічыпараўна, — а прадукцыя іх славіцца на ўвесь свет. Хто не ведае брэсцкіх дываноў, нашых панчох, нашых прыбораў...

Успамінаю лічбы, якія мне называў старшыня гарсавета. У першым квартале гэтага года рост валавай прамысловай прадукцыі горада перавысіў адпаведны мінулагодні паказчык на 24 працэнты. Атрымана звышпланавай прадукцыі больш чым на 2,5 мільёна рублёў.

Побач з Домам тэхнікі — Брэсцкі абласны краязнаўчы музей. Тут таксама рыхтуюць вялікую юбілейную выстаўку, якая прасочыць усю гісторыю Брэста — ад таго моманту, як прывезлі на паселішча Бярэсце параненага князя Святаполка, да бурлівага сённяшняга дня.

Намеснік дырэктара музея Тамара Адамаўна Слесарук паказвае нам частку экспанатаў — фотакопію фрагмента Лаўрэнцьеўскага летапісу з першым успамінам пра Бярэсце ў 1019 годзе, граматы князёў, гербы, дакументы і малюнкі, якія адлюстроўваюць слаўную гісторыю горада, яго непахісную стойкасць перад ворагамі — пачынаючы ад асады крыжакамі і канчаючы гераічнай абаронай Брэсцкай крэпасці ў пачатку Вялікай Айчыннай вайны.

— Выстаўку зрабіць не вельмі ўжо і складана, — гаворыць Мікалай Панцеляймонавіч Шаўчук, начальнік абласнога ўпраўлення культуры. — У нас задача больш цяжкая. У свята — 24 мая — на гарадскім стадыёне будзе арганізавана тэатралізаванае прадстаўленне, прысвечанае гісторыі Брэста. Вось дзе клопату!

Мікалай Панцеляймонавіч паказвае эскізы старажытных касцюмаў, зброі, калёс, прылад, якія будуць выкарыстаны ў гэтым прадстаўленні — над усім гэтым працуюць брэсцкія мастакі У. Мікалаеў і М. Клімаў.

Вось на кані імчыць па полі ў даспехах ратнік з лукам. За ім купецкі абоз, акружаны коннымі і пешымі воінамі. Старажытныя павозкі з вялікімі коламі, выразанымі з цэльнага драўлянага кругляка. Плыве ладдзя з купцамі і ратнікамі. А вось «Брэсцкі стоўп», што вытрымлівае асаду тэўтонскіх рыцараў...

Малюнак за малюнкам разгорнецца перад гледачамі гісторыя горада.

— Я вам некалькі лічбаў назаву, — гаворыць Мікалай Панцеляймонавіч, — адных удзельнікаў у гэтым прадстаўленні — 450 чалавек. Кожнаму патрэбны касцюм — ад апранахі старажытнага купца да чырвонаармейскай гімнасцёркі. Спатрэбіцца некалькі дзесяткаў коней, каля 40 аўтамашын. Як бачыце, размах не малы. Пасля прадстаўлення пакажуць свае майстэрства 1900 спартсменаў. А вечарам — урачысты канцэрт, у якім прымуць удзел 250 самадзейных артыстаў.

Зараз у калектывах мастацкай самадзейнасці — рэпетыцыя за рэпетыцыяй. Наперадзе адказныя выступленні. Наш народны танцавальны ансамбль «Радасць» недзе ў ліпені паедзе ў Францыю. Што і казаць — адказная, вельмі адказная паездка. Але моладзь у нас выдатная.

Моладзь. Сярод самых яркіх прыкмет новага, юнага Брэста — маладыя брастаўчане.

— Кожны трэці жыхар нашага горада — камсамольскага ўзросту, — гаворыць Ларыса Вайтовіч, другі сакратар гаркома камсамола.

Яна з захапленнем расказвае пра брэсцкіх юнакоў і дзяўчат, якія самааддана працуюць на заводах і фабрыках, прымаюць самы актыўны ўдзел у грамадскім жыцці горада.

Плённа працуе гарадскі клуб рэвалюцыйнай, баявой і працоўнай славы, лекторыі пры клубах, прадпрыемствах, навучальных установах.

Стала ў Брэсце добрай традыцыяй праводзіць многія ўрачыстыя цырымоніі ля сцен легендарнай крэпасці. Тут малодшыя паступаюць у піянеры, тут прымаюць у рады Ленінскага камсамола. Тут моладзь клянецца зберагчы і памножыць ратныя і працоўныя подзвігі бацькоў і дзядоў.

Вось і зусім нядаўна ля сцен Брэсцкай крэпасці было прынята ў камсамол сто пяць юнакоў і дзяўчат. І кожнаму з іх уручыў білет стары камуніст, ветэран дзвюх войнаў П. Гулаў.

...У розных кутках манументальнага Брэсцкага вакзала расклады руху цягнікоў. Шукаю свой і вока не затрымліваючыся бяжыць па назвах: Парыж, Стакгольм, Берлін, Варшава... А калі задумацца... Бацюхны, вось так проста з Парыжа і сюды. У Брэст. У крэпасць над Бугам. Крэпасць на заходняй граніцы Краіны Саветаў. Крэпасць, якая можа грозна сустрэць непрыяцеля і гасцінна — сябра.

М. ЗАМСКІ,
спец. кар. «Літаратуры і мастацтва».

Такія мінуты назаўсёды западаюць у сэрцы. Маладым брастаўчанам уручае камсамольскія білеты стары камуніст П. Гулаў.

Гэта ж не так проста падабраць экспанаты... Навуковыя супрацоўнікі абласнога краязнаўчага музея Г. Марыніна і А. Барысевіч рыхтуюць выстаўку.

Яшчэ адзін штрых, яшчэ... Мастак П. Данелія ў сваёй майстэрні.

У віхуры танца. Рэпеціруе народны ансамбль «Радасць».

Фота В. ГЕРМАНА. (БЕЛТА).

СТРУНА — ЯК РАДОК ВЕРША

Зразумела, назваць струну радком верша можна толькі тады, калі пачуеш у яе трымценні нешта выразнае і мілагучнае, здольнае паэтычна сказаць табе пра чалавечыя пачуцці на сваёй мове. Сталыя музыканты ўмеюць здабываць паэзію з інструмента, і выканаўца тады робіцца не толькі майстрам, а як бы і героем музычнай споведзі.

Музыкант, пра канцэртны дэбют якога я збіраюся расказаць, — яшчэ малады. Слова «майстэрства» ў дачыненні да яго трэба вымаўляць асцярожна. Затое смела бяруся сцвярджаць, што ён артыст натхнёны, індывідуальнасць цікавая, талент, як кажуць, абяцаючы.

Яўген Гладкоў іграе на цымбалах дзесяць гадоў. Многа гэта ці мала? Відаць, мала, калі мець на ўвазе перспектыву — творчасць музыканта-выканаўцы ў яго яшчэ наперадзе. І ў той жа час — многа, бо за гэтыя гады Яўген наблізіўся да таго ўзроўню выканаўчай культуры, калі хочацца гаварыць усімі складанасцямі — тэхнічнымі і эмацыянальна-сэнсавымі, што пачынаеш думаць, быццам і гэтыя рэчы таксама напісаны былі з улікам выканаўчых магчымасцей беларускіх цымбалаў...

У яго цымбалаў прыгожы гук, вельмі мяккі, цёплы ў кантыленных месцах, задушэўны, кранае за сэрца. І гэты ззяючы «каскад» віртуозных пасажаў, востры, адточаны рытм, бліскучая тэхніка, давЕдзеная да дасканаласці, калі здаецца, што тут не існуе ніякіх тэхнічных цяжкасцей. Гледзячы на музыканта і слухаючы яго, не перастаеш здзіўляцца лёгкасці яго ігры. Гэта не тая цяжкая работа, якая кідаецца ў вочы ў выкананні іншага саліста, калі ўскудлачаныя валасы і потны лоб выдаюць слухачу ўсю яго музычную «кухню». Гэта і не тая знешняя «кідкасць», калі ў віртуозных месцах пачынаеш баяцца за захаванасць усіх часцін цела канцэртанта, якія гатовы развваліцца ў розныя бакі. Гэта спакойная ўпэўненасць артыста, дасягнутая, натуральна, упартай працай, многімі гадзінамі штодзённай работы, стала магчымай дзякуючы ўнутранай сабранасці і нейкаму прыроджанаму артыстычнаму такту, і вялікай музычнасці, якой шчодра адарыла яго прырода.

(паўтараю — асцярожна!) пра станаўленне самабытнага майстра.

Дзесяць гадоў — гэта вучоба ў Гомельскім музычным вучылішчы, куды ён прыйшоў літаральна пасля некалькіх месяцаў знаёмства з цымбаламі ў мастацкай самадзейнасці; гэта гады вучобы ў Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі ў класе праслаўленага беларускага музыканта, народнага артыста СССР прафесара Іосіфа Жыновіча.

Зараз Яўген Гладкоў заканчвае першы год асістэнтуры-стажыроўкі ў кансерваторыі, яго навуковым кіраўніком з'яўляецца І. Жыновіч.

Першы афішны канцэрт у зале кансерваторыі, канцэрт у двух аддзяленнях — па законах вну экзамен-справаздача асістэнта-стажора за год работы. А для слухачоў — гэта канцэрт музыканта, з якога можна патрабаваць па вялікім рахунку.

Яўген Гладкоў — таленавіты музыкант. Не будзе пераўвелічэннем сказаць, што гэты канцэрт даў права гаварыць аб ім, як аб адным з лепшых беларускіх цымбалістаў.

Праграма, якую падрыхтаваў музыкант для сваёй справаздачы, разнастайная, цікавая па супастаўленні творчых почыркаў кампазітараў розных эпох і розных стыляў.

Першае аддзяленне — савецкая музыка, другое — кампазітары зарубежных краін.

У гэтым спісе з дзесяці твораў толькі два напісаны спецыяльна для цымбалаў — Канцэрт Камінскага і яго ж «Беларускія напевы». Усё астатняе — пераладжэнні фартэпіянных, скрыпічных і іншых інструментальных твораў: раманс Гліера, тры прэлюдыі Шастаковіча, фінал санаты для скрыпкі і фартэпіяна Багатырова, творы Гайдна, Моцарта, Куперэна, Верачыні, Бацыні. Я. Гладкоў іграе гэтыя творы так упэўнена, смела, так свабодна «спраўляючыся» з

Магчыма, варта было прад'явіць Яўгену Гладкову нейкія прэтэнзіі ў адносінах інтэрпрэтацыі некаторых твораў, пранікнення ў аўтарскую задуму, у адносінах музычных «клякс», што сустрэліся ў яго ігры, калі часам палачкі «чаплялі» не тую струну. Мне зараз не хочацца гэтага рабіць. Думаючы аб канцэрце, я ўспрымаю ігру музыканта «буйным планам», ацэньваючы яе катэгорыямі, далёкімі ад «дробнай тэхналогіі».

Ён «кудзесіць» над сваімі сярэбранымі струнамі, упэўнены ў тым, што інструмент не падвядзе яго. Адчуваецца, што Яўген улюбёны ў цымбалы, ён добра разумее іх і ведае, што цымбалы «разумеюць» яго. Ён ведае, што можна з іх здабыць, і выдатна рэалізуе гэтыя магчымасці. Таму так добра гучыць у яго выкананні і канцэрт габоя Гайдна, і «Ляргo» Верачыні, і «Маленькія ветраныя млыны» праслаўленага клавесініста Куперэна, ронда Моцарта і бліскучая віртуозная п'еса «Танец гнома» Бацыні, творы савецкіх аўтараў. Яўген Гладкоў павінен быць удзячны свайму педагогу Іосіфу Жыновічу, а прафесар можа ганарыцца сваім вучнем.

Поспех Яўгена ў канцэрце падзяліў Валерый Савін, яго канцэртмайстар. Студэнт кансерваторыі, ён паказаў сябе чулым партнёрам цымбаліста, удумлівым і тонкім музыкантам.

Завяршаючы гэтую невялікую рэцэнзію, хачу ад душы павіншаваць маладога артыста з вялікім, заслужаным поспехам і павіншаваць сям'ю беларускіх музыкантаў, якая папоўнілася таленавітым сабратам.

Алена РАКАВА.

ВЯСНОВЫЯ МАРШРУТЫ АГІТБРЫГАД

Пра народны агіттэатр «Усмешка», што вось ужо некалькі гадоў працуе ў Палацы культуры Магілёўскага завода штучнага валакна (мастацкі кіраўнік У. Бараноўскі) шмат пісалася ў друку. Тэатр — лаўрэат прэміі камсамола Беларусі — летась выступіў перад гледачамі Магілёва і ўсіх раёнаў вобласці, амаль ва ўсіх абласных цэнтрах і ў Мінску — усяго больш ста разоў. Сто незабыўных сустрэч з гледачамі, сто свят весялосці і дасціпу, еднай сатыры на тое, што аджывае, што замінае, шкодзіць нам жыць і працаваць.

Не раз ужо «Усмешка» выступала і сёлета. Вось і зусім нядаўна выязджаў тэатр у Гомель, выступаў перад удзельнікамі абласнога семінара культасветработнікаў. Кіраўнікі мастацкіх калектываў мелі магчымасць папрысутнічаць і на рэпетыцыі новай праграмы — «Добры дзень, дарагія сябры!»

24 красавіка адбылася прэм'ера гэтай праграмы ў Палацы культуры завода штучнага валакна. Новае эстраднае прадстаўленне прысвечана 100-годдзю з дня нараджэння У. І. Леніна. Яно выраша на ў духу знакамітай «сіняй блузы», у духу тэатра сатырычных мініяцюр.

Дзеянне на сцэне разгортваецца імкліва, дынамічна, «25-е, першы дзень...» На сцэне ў праекцыі Смольны, набярэжная Нявы. Хлапчукі-газетчыкі выкрыкваюць апошнія паведамленні аб разгортванні падзей у Петраградзе... Чаканяць крок чырвонагвардзейцы... Штурм Зімовага палаца — «Хто тут часовы? Злазь!» А вось ужо грамадзянская вайна... «Маніфест барона фон Врангеля»... Імклівая атака конніцы Будзённага...

У першым аддзяленні ў вершах і песнях, танцах і інтэрмедыях самадзейныя артысты ўвасобілі гісторыю нашай Радзімы, уключаючы Айчынную вайну. Другое аддзяленне пабудавана на матэрыялах нашых будняў. Асаблівы поспех выпаў на долю артыстаў «Усмешкі» Станіслава Кружылава, Юрыя Напалкава, Генадзя Шухмана і іншых. Многім з іх давялося выконваць па некалькі роляў, здзіўляючы гледачоў майстэрствам пераўвасаблення.

Новая праграма «Усмешкі» «Добры дзень, дарагія сябры!» была добра ўспрынята магіляўчанамі. У маі тэатр пакажа яе ў Мінску і маракам Чырванасцяжнага Балтыйскага флоту.

■

Не трэба афіш і рэкламы. Дастаткова пазваніць у калгас і паведаміць, што прыедзе з канцэртам лёзненская агітбрыгада, як гэтая вестка маланкай разносіцца па ўсіх вёсках. У раёне ўдзельнікаў мастацкай самадзейнасці Дома культуры ведаюць добра. Ведаюць, і заўсёды чакаюць з імі сустрэч.

Падабаецца сельскаму гледачу дружны калектыў маладых энтузіястаў. У аснове яго надзённага, вострага рэпертуару — факты мясцовага жыцця. Агітбрыгадаўцы ўслаўляюць перадавікоў і трапным, вострым словам высмейваюць гультаёў, п'янюг, самагоншчыкаў.

А забаўныя сцэнкі, інтэрмедыі, песні і танцы весяляць душу, узнімаюць настрой.

Ёсць у гледачоў любімыя акцёры. Гэта сёстры Праворныя — Кацярына, Надзея, Ніна, Зінаіда і Ліна. Выйдуць спявачкі на сцэну, і громам воплескаў здрыганецца глядзельная зала. Спяваюць сёстры песні пра партызанку Галіну, пра бабку і яе куранят, «Ці свет, ці світае», частушкі і многія іншыя.

Уладзімір Рыбак чытае вершы. Цяпер у яго рэпертуары ўрывак з паэмы «Ленін» Маякоўскага. У суправаджэнні эстраднага ансамбля, якім кіруе Анатоль Калатоўкін, выконваюцца песні савецкіх кампазітараў. Вясёлыя інсцэніроўкі і інтэрмедыі ставіць Іван Камароўскі. Гэтыя нумары звычайна выклікаюць у гледачоў смех і ажыўленне.

У красавіку агітбрыгада пабывала ў калгасах імя Калініна, «Новае жыццё», «Праўда», «Віцебскі рабочы». Выступалі на цэнтральных сядзібах і брыгадах.

У дні першамайскіх свят запрашэнняў агітбрыгадаўцы атрымліваюць многа. 30 красавіка яны ўдзельнічаюць у канцэрце ў раённым Доме культуры. А 3 мая — канцэрт у калгасе «40 гадоў Кастрычніка».

■

У святочным убранні Стаўбцоўскі раённы Дом культуры. Гірлянды рознакаляровай ілюмінацыі, лозунгі, транспаранты. Сёння, 30 красавіка, у Доме культуры вялікая ўрачыстасць, прысвечаная 1-му Мая — Дню міжнароднай салідарнасці працоўных.

Вечар закончыцца святочным канцэртам, у якім прымуць удзел аб'яднаныя сілы самадзейных артыстаў калгаснага агіттэатра «Колас» і агітбрыгады Дома культуры. Будуць выконвацца песні пра Леніна, партыю і Радзіму, масавая сцэна з першай тэатралізаванай праграмы агіттэатра «Мой родны кут, як ты мне мілы».

Заслужаны дзеяч культуры БССР У. Таран разам з загадчыкам раённага аддзела культуры У. Яўсейчыкам падрыхтавалі сатырычны агляд па Стоўбцах. А Ніна і Ала Бабіцкія, Анатоль Дэж, Марыя і Дзмітрый Грэсь, Уладзімір Коцікаў ведаюць многа вясновых песень, танцаў, жартоўных сцэнак і мініяцюр.

Гэты святочны канцэрт — своеасаблівы вясновы старт для самадзейных артыстаў. Ужо складзены маршруты іх выступленняў у калгасах у дні палявых работ. Першы майскі канцэрт у вёсцы адбудзецца ў калгасе «Чырвоны партызан».

Запозненая вясна нейкім чынам паўплывала на дзейнасць самадзейных артыстаў. Не выедзеш пакуль што з канцэртам у поле: холадна, гразка, мокра...

Артысты-аматары вырашылі аб'яднаць свае сілы, стварыўшы адзін паўнакроўны, творча актыўны калектыў агіттэатра. Распрацоўваецца сцэнарый новага тэатралізаванага выступлення, які ўмоўна названы «Паглядзеў бы цяпер Ленін, як жыве наша сяло».

Іван ГУРБАН,
цясляр Нясвіжскага міжкалгасбуда

БУДАЎНІЧЫ ПАРАД

Было спачатку страшна выйсці
На край сцяны, дзе сівер роў.
Ды трэскі падаюць, як лісце,
З-пад нашых вострых тапароў.

Дарма нас гоніць з даху студзень.
Мы не хаваемся ў каўнер,
Бо, як паветра, трэба людзям
Утульнасць сонечных кватэр.

Мы тапарамі чэшам бёрны,
І над зямлёю ў снегапад
Выходзяць сорак кроквaў роўных
На будаўнічы наш парад.

НОВЫЯ ГОНІ

Буслам прайшоў экскаватар наш смела —
І ў канавах вада зашумела.
Мне не ахвота прыгадваць былое:
Хвошч, хмызнячкі ды балота гнілое.
Помню, тады бакасы рагаталі,
Што мы з балота карысці не бралі.
Колькі багацця ў тарфяніках дрэмле!
Тут не балоты—кубанскія землі!..
Засуха тут збажыны не скалечыць,
Тройчы акупіцца пот чалавечы...
Мы заaралі тарфянікі смела —
Гляньце: намнога зямля пашырэла!

ДА ЗНАМЯНАЛЬНАЙ ДАТЫ

Набліжаецца знамянальная падзея — 25-годдзе з дня вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Як рыхтуюцца да гэтай ўрачыстасці, чым парадуюць працоўных рэспублікі калектывы прафесіянальных артыстаў Мінска? — з такім пытаннем мы звярнуліся да мастацкага кіраўніка Белдзяржфілармоніі Г. Анчыкава.

— Зараз, — адказаў ён, — ідзе абнаўленне канцэртных праграм. У рэпертуар сталічных артыстаў уключацца творы, прысвечаныя барацьбе беларускага народа за свабоду і незалежнасць сваёй Радзімы. У іх ліку гераічныя літаратурна-музычныя кампазіцыі і маналогі: «Беларускія сыны», «Нам ёсць што ўспомніць», «Вечны агонь», «Вецер з Волгі», «Катароўка» і іншыя.

За перыяд з 24 мая па 24 ліпеня ў гарадах і вёсках будзе дадзена звыш тысячы канцэртаў, у якіх прымуць удзел Дзяржаўная акадэмічная харавая капэла БССР, Дзяржаўны народны хор БССР, Дзяржаўны сімфанічны і эстрадны аркестры БССР, музычна-лекцыйная група, дзесяць вядучых эстрадных калектываў Белдзяржфілармоніі.

Юбілейныя гастролі сталічных спевакоў і музыкантаў, танцораў і дэкламатараў пачнуцца на Брэстчыне. Потым яны зробяць турнэ па Гомельскай, Магілёўскай, Віцебскай і Гродзенскай абласцях. У дзень святкавання юбілею — 3 ліпеня — майстры беларускага сцэнічнага мастацтва выступяць з канцэртамі ў Мінску, у гарадах і вёсках сталічнай вобласці.

А. ХУДАВЕЦ.

СЛАВА ГЕРОЯМ ПРАЦЫ

На вокладцы альбома серп і молат — сімвал свабоднай працы ў нашай краіне і беларускі арнамент. Называецца гэты цікавы альбом, які выдадзен у Гомелі, «Героі Сацыялістычнай Працы Гомельскай вобласці». У ім змешчаны 53 біяграфіі і фота герояў, якія працуюць у сельскай гаспадарцы і на прадпрыемствах вобласці.

Тут імёны першых Герояў Сацыялістычнай Працы Гомельшчыны Тамары Шкурко і Еўдакіі Кухаравай. Цікавы матэрыял пра палескага Марэсьева — трактарыста з Лельчыцкага раёна П. Канопліча, старшыню калгаса імя XXII з'езда КПСС М. Хаванскага.

Пад варожымі кулямі вадзіла воінскія эшалоны адважны машыніст Алена Чухнюк. Яшчэ ў 1943 годзе ёй прысвоена ганаровае званне Героя. Багатыя працоўнымі подзвігамі біяграфіі жлобінскага машыніста А. Шабуняева, зваршчыцы «Гомсельмаша» Р. Казловай, бурыльшчыка нафтавых свідравін І. Рудкоўскага.

Альбом — наштоўны дапаможнік для ўстаноў культуры, агітатараў і прапагандыстаў, школьнікаў і студэнтаў, усіх тых, хто цікавіцца працоўнымі поспехамі лепшых людзей Гомельшчыны.

У складанні альбома прыняў удзел абласны краязнаўчы музей.

М. ГАТОЎКІН.

«Казка». Кавыліна Таня, 5 год.

«Дрэсіраваныя каты». Васюкова Люда, 4 клас.

ЛЁС АДНОЙ КНІГІ

На прадпрыемствах, у калгасах і саўгасах Старадарожскага раёна прайшлі літаратурныя вечары, прысвечаныя 100-годдзю з дня нараджэння У. І. Леніна. На адным з такіх вечароў настаўнік мясцовай школы М. Залескі расказаў землякам цікавую гісторыю адной кнігі.

...Пасля перамогі над фашысцкай Германіяй у Старадарожскую школу прыйшла бандэроль. Калі яе распакавалі, то ўбачылі кнігу. Гэта была паэма У. Маякоўскага «Уладзімір Ільіч Ленін», выдадзеная ў 1939 годзе. А штамп сведчыў аб тым, што яна са школьнай бібліятэкі, якая ў ліпені 1941 года была спалена гітлераўцамі. На вокладцы кнігі зроблены надпіс невядомым воінам: «Дырэктару сярэдняй школы № 1 г. Старыя Дарогі. Дасылаю вам гэтую кнігу, якую я знайшоў у Берліне, вул. Германштрасе, № 87. Удзельнік штурму Берліна».

Як трапіла паэма ў Германію — невядома. Але ўжо сам факт гаворыць аб многім. Чатыры гады кніга знаходзілася ў самым цэнтры фашысцкага логава і захавалася.

Цяпер гэтая паэма экспануецца на школьным стэндзе, прысвечаным 100-годдзю з дня нараджэння Ільіча.

У. БАЛОГА.

МАСКОЎСКІ АГЛЯД КІНЕМАТАГРАФІЙ СВЕТУ

Аляксей РАМАНАЎ,
старшыня камітэта па кінематаграфіі пры Савеце Міністраў СССР

МІЖНАРОДНЫ кінафестываль, які праводзіцца ў Маскве адзін раз у два гады, стаў важнай падзеяй у культурным і грамадскім жыцці не толькі савецкай сталіцы, але і ўсёй краіны.

Дэвіз «За гуманізм кінамастацтва, за мір і дружбу паміж народамі!» здабыў фестывалю вялікую папулярнасць і вызначыў яго шырока прадстаўнічы характар. Так, напрыклад, у Маскоўскім фестывалі шэсцьдзесят сёмага года ўдзельнічалі кінематаграфіі пяцідзесяці сямі краін свету і ЮНЕСКО. З розных куткоў зямнога шара да нас прыбыло больш як восемсот ганаровых гасцей — рэжысёраў і акцёраў, прадзюсераў і прадстаўнікоў прэсы. Здабыткам конкурснага экрана сталі трыццаць тры мастацкія фільмы, трыццаць сем кароткаметражных і трыццаць чатыры дзіцячыя. Да гэтага варта дадаць, што дзесяткі карцін дэманстраваліся па-за конкурсам.

І сёлета цікавасць да Шостага Міжнароднага кінафестывалю, які адбудзецца ў Маскве з сёмага па дваццаць другое ліпеня, таксама вельмі высокая.

Атмасфера сапраўднага дэмакратызму і дружалюбнасці, якая вызначае маскоўскі кінаагляд, разнастайная і плённая сувязь удзельнікаў фестывалю са сваімі савецкімі калегамі і гледачамі добра вядомыя ў кінематаграфічных колах. З поўнай падставай мы чакаем зараз больш і ўдзельнікаў фестывалю і гасцей, чым гэта было ў мінулым.

Мы маем права разлічваць на гэта яшчэ і таму, што наш Шосты Міжнародны кінафестываль праводзіцца напярэдадні знамянальнай даты.

У красавіку 1970 года ўсе савецкія людзі, усё перадавое чалавецтва адзначаць стагоддзе з дня нараджэння Уладзіміра Ільіча Леніна. Літаральна ва ўсіх краінах і на ўсіх кантынентах цікавасць да мастацкіх, дакументальных і навукова-папулярных фільмаў аб жыцці і дзейнасці заснавальніка першай у свеце сацыялістычнай дзяржавы надзвычай высокая. Больш таго, гэтая цікавасць расце з кожным днём. У дні фестывалю для яго ўдзельнікаў і гасцей у Маскве будзе арганізаваны рэтраспектыўны паказ лепшых твораў мастацкай і дакументальнай кіналенініяны, створаных майстрамі нашага кіно за паўвека Савецкай улады.

Але і гэтай важнай падзеяй не вычэрпваецца ўся спецыфіка будучага фестывалю. Справа ў тым, што 27 жніўня сёлета спаўняецца 50 гадоў з часу выдання славутага ленінскага дэкрэта аб нацыяналізацыі кіна-фотапрамысловасці ў нашай краіне. У гэтай сувязі ў маскоўскіх кінатэатрах для ўдзельнікаў і гасцей фестывалю будзе арганізаваны шырокі паказ класічных савецкіх фільмаў, якія ўвайшлі ў залаты фонд нашага кінамастацтва.

Масквічы аддаюць фестывалю лепшыя залы сталіцы. Конкурсны паказ поўнаметражных мастацкіх фільмаў будзе праводзіцца ў Крамлёўскім Палацы з'ездаў, кароткаметражных — у Вялікай зале Цэнтральнага дома кіно, дзіцячых — у Палацы піянераў на Ленінскіх гарах.

Некалькі слоў аб рэгламенце агляду. Кожная краіна можа прадставіць на конкурс мастацкіх фільмаў адну поўнаметражную карціну і на конкурс кароткаметражных стужак адзін фільм працягласцю да 35 мінут (ігравы, хранікальна-дакументальны або навукова-папулярны). Пытанне аб уключэнні фільмаў у конкурс, як гэта прынята на ўсіх іншых фестывалях, вырашае Генеральная дырэкцыя фестывалю. Фільмы, не ўключаныя ў праграму конкурсу, будуць са згоды іх уладальнікаў дэманстравацца ў інфармацыйным парадку.

Пераможцам у конкурсах аўтарытэтнае Міжнароднае журы можа прысудзіць наступныя ўзнагароды: па поўнаметражных мастацкіх фільмах тры залатыя прызы, тры сярэбраныя, два прызы за лепшае выкананне жаночай і два прызы за лепшае выкананне мужчынскай ролі. Па кароткаметражных фільмах: прыз за лепшы іграві фільм, а таксама прызы за лепшы хранікальна-дакументальны і навукова-папулярныя фільмы. Па дзіцячых карцінах — адзін залаты прыз і тры сярэбраныя.

Трэба падкрэсліць, што ў праграму конкурсу дзіцячых фільмаў могуць быць уключаны кінатворы для дзяцей незалежна ад тэрміну іх выпуску, пры ўмове што яны адпавядаюць мэтам кінафестывалю.

Як і на папярэдніх аглядах, на VI Маскоўскім кінафестывалі будзе арганізаваны продаж савецкіх фільмаў зарубежным фірмам. У 1967 годзе ў праглядзе савецкіх фільмаў удзельнічалі прадстаўнікі 63 пракатных фірм з 43 краін, было прададзена сто дваццаць чатыры савецкія мастацкія фільмы ў трыццаць восем краін. Можна спадзявацца, што сёлета кінапракатныя фірмы многіх краін таксама захочуць паглядзець і набыць новыя творы савецкага кінамастацтва.

У дні фестывалю ў Маскве будзе працаваць міжнародны кінарынак. Ён добра зарэкамендаваў сябе ў дзелавым свеце зарубежных краін. Мы ўпэўнены, што і сёлета яго работа будзе паспяховай. Усесаюзнае аб'яднанне «Саўэкспартфільм» выступіць на кінарынку з шырокай і цікавай праграмай.

У заключэнне нельга не ўпамянуць і аб тым, што кінематаграфісты раду рэспублік і гарадоў Савецкай краіны выказалі жаданне запрасіць да сябе ўдзельнікаў і гасцей фестывалю. Нашы госці наведаюць Ленінград, гістарычныя месцы, звязаныя з жыццём і дзейнасцю У. І. Леніна. Яны пабываюць таксама ў Кіеве, Мінску, Тбілісі, Новасібірску, Рызе, Свярдлоўску, Алма-Аце, Растове-на-Доне, Данецку, Сочы.

Добрыя традыцыі маскоўскага агляду творчых сіл сусветнага кінамастацтва, верных прынцыпам гуманізму, міру і дружбы паміж народамі, дазваляюць спадзявацца на яго поспех і сёлета.

(АДН).

КОНКУРС НА ЛЕПШЫ КНІЖНЫ МАГАЗІН

Дзяржаўны камітэт Савета Міністраў БССР па друку, Беларускі рэспубліканскі камітэт прафсаюза работнікаў культуры і Беларускае рэспубліканскае праўленне навукова-тэхнічнага таварыства паліграфіі і выдавецтваў аб'яўляюць з 1 мая 1969 года да 1 красавіка 1970 года конкурс на лепшы кніжны магазін Упраўлення кніжнага гандлю па прапагандзе, рэкламе і распаўсюджванні твораў У. І. Леніна, кніг і выяўленчай прадукцыі аб вялікім правадыры і іншай грамадска-палітычнай літаратуры.

Мэта конкурсу — найбольш поўна задаволіць попыт працоўных на творы У. І. Леніна і кнігі пра яго, далейшае ўдасканаленне форм і метадаў прапаганды, рэкламы і распаўсюджвання грамадска-палітычнай літаратуры, прыцягненне да гэтай пачэснай справы шырокай грамадскасці.

Умовы конкурсу прадугледжваюць:

арганізацыю ў кніжных магазінах гарадоў рэспублікі выстаўак марксісцка-ленінскай літаратуры, афармленне юбілейных стэндаў, вітрын і ленінскіх куткоў;

сістэматычнае папаўненне асартыменту кніжных магазінаў грамадска-палітычнай літаратурай і выяўленчай прадукцыяй, камплектаванне і распаўсюджванне бібліятэчак з ленінскай кнігай;

шырокае выкарыстанне ў рабоце магазінаў друкаванай рэкламы (лістоўкі, праспекты, плакаты і да т. п.), перыядычнага друку, радыё і тэлебачання і іншых сродкаў і форм прапаганды;

праводзенне масавых мерапрыемстваў з мэтай прапаганды і распаўсюджвання грамадска-палітычнай літаратуры (дні, тыдні, дэкады, месячнікі кнігі, кірмашы, сустрэчы з ветэранамі рэвалюцыі, грамадзянскай і Вялікай Айчыннай войнаў, пісьменнікамі), выезды з кнігамі на прадпрыемствы, будоўлі і ў навучальныя ўстановы.

Вялікая ўвага будзе аддавацца павышэнню культуры кніжнага гандлю, вывучэнню попыту і вызначэнню заказаў на кнігі.

Для пераможцаў конкурсу ўстаноўлены тры грашовыя прэміі: першая — у памеры 350 рублёў, другая — 200 рублёў і трэцяя — 150 рублёў.

Магазін, які зойме па выніках конкурсу першае месца, апрача грашовай прэміі, узнагароджваецца Ганаровай граматай Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па друку і БРК прафсаюза работнікаў культуры.

Лепшыя работнікі кніжнага гандлю будуць узнагароджаны Ганаровай граматай, а грамадскія актывісты магазінаў — нагрудным значком «Прапагандыст кнігі».

Для падвядзення вынікаў конкурсу зацверджана журы (старшыня — намеснік старшыні Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па друку А. Барушка).

ГУЧАЦЬ МУЗЫЧНЫЯ НАВІНКІ

НА ТРАДЫЦЫЙНАЙ «СЕРАДЗЕ» Ў САЮЗЕ КАМПАЗІТАРАЎ БЕЛАРУСІ

Традыцыйная «серада» ў Саюзе кампазітараў пачалася выкананнем квартэта-сімфоніі до мінор Кіма Цесакова. Сваёй незвычайнай назвай квартэт абавязаны намеру аўтара пакласці ў аснову гэтага твора значную і складаную ідэйную канцэпцыю і тым самым як бы рассунуць рамкі выяўленчых магчымасцей камернага жанру. Кампазітар імкнуўся паказаць у квартэце дынаміку жыцця, роздум аб рэчаіснасці, з яе радаснымі, будзённымі, а часам — востра-драматычнымі сітуацыямі і калізіямі. Квартэт-сімфонія складваецца з чатырох частак, кожная з якіх напісана ў свабоднай форме. Яго музычная мова пабудавана на выкарыстанні раду элементаў дадэкафоннай тэхнікі, якія, аднак, зусім арганічна ўключаны ў комплекс выяўленчых прыёмаў танальна-асэнсаванай, насычанай экспрэсіяй музыкі. Звяртае на сябе ўвагу ўскладненне музычнай мовы ў эпізодах актыўнага, валявога характару — і наадварот, спрашчэнне ў момант эмацыянальнай разрадкі. Аўтар выкарыстоўвае згушчэнне гарманічных фарбаў, як дзейсны сродак развіцця, які дазваляе — асабліва ў кульмінацыях — даводзіць гучанне чатырох струнных інструментаў да гранічнага насычэння і напалу: зноў быццам пераадольваюцца межы камернага жанру, і дынамічныя магчымасці струннага квартэта, калі і не набліжаюцца да сімфанічнага ўзроўню, вельмі прыкметна ўзрастаюць.

Тэматычны матэрыял квартэта-сімфоніі звязаны з народнай асновай. У музыцы другой часткі яўна выступаюць меладычныя абрысы «Лявоніхі». Індывідуальна трансфарміраваная пераплеценая з іншымі інтанацыямі, мелодыя гэтая з'яўляецца асновай тэматычнага развіцця другой часткі.

Музыка квартэта, то праніклёная і засяроджаная, то патэтычна-ўзнёслая, падкупляе сваёй шчырай непасрэднасцю і ўсхваляванасцю. Ацэнка твора — пытанне часу, але нават першае праслухоўванне дазваляе гаварыць аб гэтым творы, як аб несумненнай удачы маладога аўтара. Поспех кампазітара па праве падзялілі з ім выканаўцы Юрый Гершовіч, Павел Валадарскі, Вікторыя Баткіна і Мікалай Шчарбакоў.

У заключэнне першага аддзялення былі паказаны два невялікія ўрыўкі з толькі што закончанай оперы Я. Цікоцкага «Заранка»: казка Тэклі, якая мае сімвалічнае значэнне для развіцця сюжэта оперы, і калыханка Тэклі, пабудаваная на выкарыстанні сапраўднай народнай мелодыі.

«Заранка» — гераіка-рамантычная опера пра лёс рускай інтэлігенцыі пачатку стагоддзя, лепшыя прадстаўнікі якой, прайшоўшы ў гэты складаны гістарычны перыяд праз рад выпрабаванняў, выбіраюць шлях, адзіны з народам.

Зразумела, па двух невялікіх урыўках нельга меркаваць аб вартасцях усёй оперы «Заранка». Аднак тое, што мы праслухалі, безумоўна, заслугоўвае ўвагі.

Другое аддзяленне было цалкам прысвечана фартэпіяннай музыцы.

Піяніст Леанід Юшкевіч пачаў сваё выступленне выкананнем санаціны № 1 М. Аладава, якая ўяўляе сабой выкананую ў форме санатнага алегра апрацоўку двюх народных мелодый — «Бульба» і «Што за месяц, што за ясны».

Яркі твор апошняга часу — Сюіта для фартэпіяна ў чатырох частках (Эскіз, Скерца, Арыя, Бурлеска) Э. Тырманд. Сюіта карыстаецца шырокай вядомасцю ў выканаўцаў і слухачоў. Лірыка-псіхалагічная лінія фартэпіяннай творчасці Э. Тырманд знайшла тут новае і надзвычай цікавае пераламленне. Высокі эмацыянальны напал твора ўцягвае выканаўцаў і слухачоў у асобы свет музыкі. Прыўзнятасць і ўсхваляванасць гучання вызначаецца той нецярплівай творчай палымянасцю, энергіяй і нястомнасцю, з якой сталы майстар шукае ўсё новыя і новыя мастацкія сродкі. Захопленыя воляй аўтара, інтэрпрэтатар і слухач таксама пачынаюць адчуваць сябе поўнапраўнымі ўдзельнікамі гэтага стваральнага працэсу, які нібы адкрывае перад намі маладаведаныя раней гукавыя магчымасці фартэпіяна.

Зусім асаблівая роля ў Сюіце належыць першай частцы — Эскізу. Ён — як канспект сродкаў і прыёмаў, накід мастацкага плана, у якім можна выявіць усе асноўныя элементы наступнага пераказу.

Кароткія інтанацыі напеўнай першай часткі Эскіза ўступаюць месца такатнаму сярэдняму эпізоду, у якім бушуюць ударныя і грозныя рэчытатывы. Іх шырокія інтэрвалы прагна імкнуцца завалодаць усёй прасторай клавіятуры. У неўтаймаваным парыве яны ломяць кволыя тактавыя перашкоды. Але вось — кароткая перадышка. Паступова тэмп паскараецца, інтанацыі і рытмы сплятаюцца і кудысьці чясуцца, захопленыя водаваротам шалёнага паскарэння. І нарэшце — у момант кульмінацыі на грэбень гэтага магутнага вала выплёскваецца пранізлівы памітанальны пасаж! Ён змяняецца шумным глісанда, якое віхрам праносіцца па клавіятуры і абрываецца магутным ударам жорсткага акорда.

Скерца развівае лінію віртуознай такатнасці, магутным прадвеснікам якой быў шквал рэчытатываў у сярэднім эпізодзе Эскіза. Крыніцы магутнай дынамічнай кантрастнасці Скерца, відаць, таксама тояцца ў Эскізе.

Арыя — лірычны і каларыстычны цэнтр Сюіты. Адсутнасць вобразных супрацьпастаўленняў прадвызначыла і адпаведную фактурную аднапланавасць Арыі.

Зерні віртуознай такатнасці Эскіза, якія потым далі ўсходы ў Скерца — расквітнелі найбольш пышна ў Бурлеску. Жыццярадасная энергія, напор п'есы, яе гумар і свавольнае канецтва, падкрэсленая грубаватасць некаторых эпізодаў, блізкіх да народных гульбішчаў, дазваляе гаварыць аб пэўным адбітку народнай танцавальнасці. Вельмі эфектыўнае і пышнае ў цэлым фартэпіяннае гучанне Бурлескі завяршае віртуозную лінію развіцця Сюіты.

У Сюіце Э. Тырманд няма музычнага пустаслоўя: яе вобразы гранічна сціслыя, выпуклыя, лаканічныя. Усё гэта гаворыць аб высокім прафесіяналізме і патрабуе адпаведнай дасведчанасці ад інтэрпрэтатара.

Тым радасней было назіраць, наколькі паспяхова справіўся са сваёй задачай Л. Юшкевіч. Яму ўласцівая высокая выканаўчая культура, набытая за гады навучання ў класе прафесара М. Бергера, а пазней — у аспірантуры Ленінградскай кансерваторыі ў прафесара П. Серабракова. З зайздроснай лёгкасцю спраўляецца Л. Юшкевіч з цяжкасцямі віртуознага парадку. Хочацца пажадаць здольнаму музыканту далейшых поспехаў у высакароднай справе папулярызацыі фартэпіяннай творчасці беларускіх кампазітараў.

Канцэрт-паказ, пра які тут ідзе гаворка, даў уяўленне аб разнастайнасці жыццёвых уражанняў нашых кампазітараў, іх прафесіянальным майстэрстве.

Б. ГАРТ.

МЫ СЕННЯ ВЫСТУПАЕМ!..

Фотаэцюд К. МІХАЙЛАВА.

Туа Ту
Маленькі драўляны башмачок
Апавяданне

Аўтар гэтага апавядання — былы рэдактар штомесячніка «Луанг Сонг», які выдаецца паўднёва-в'етнамскімі марскімі сіламі. Туа Ту — псеўданім. Сапраўднае прозвішча пісьменніка — Той Тран Тронг. Ён надрукаваў рад апавяданняў, у якіх расказвае аб злачынствах амерыканскіх войск і іх сайгонскіх марыянетак.

Я НАРАДЗІЎСЯ ў Паўночным В'етнаме і ўбачыў Паўднёвы В'етнам толькі ў 1954 годзе. Тады я бяздумна сеў на карабель, які адплываў на поўдзень. Там і застаўся. Два гады працаваў на караблі — плаваў па рацэ Меконг. Бачыў усю зямлю поўдня, напоўненую дыханнем жыцця, бачыў людзей — сціплых, працавітых, гасцінных. А рака?.. О, бедная рака!..

Я ляжу і думаю пра сваё жыццё. Ляжу я каля хаціны і гляджу ў начное неба, усеянае бліскучымі зоркамі. Побач мірна цячэ рака. Як добра было б цяпер ляжаць на палубе карабля і плыць па хвалях, калі б на нашай зямлі не было вайны! Па адзін бок ракі да самага гарызонта лес, па другі — маленькая вёска.

Пажылы гаспадар хаціны суха кашляе. Чутно нэндзанне ягонага ўнука. На зямлі ляжыць вузкі прамень святла ад парафінавай свечкі. Праз вакно на мяне пазіраюць і стары, і ўнук. І мне робіцца непрыемна. Я ведаю, што тут у пашане партызаны. Стары, напэўна, выправіў сваіх дзяцей у горад, а сам застаўся сцерагчы хаціну, трымаючы пры сабе хлопчыка. Магчыма, бацька гэтага хлопчыка, сын старога, забіты альбо ў партызанах. Розныя думкі апаноўваюць мяне. Сапраўды, сын старога мог стаць партызанам, каб адпомсціць ворагу, а можа, і проста так. Магчыма, ён не хацеў, каб яго сын выхоўваўся ў атмасферы гвалту, прымусовай працы і цяжкіх падаткаў. Ён не хацеў, каб яго бацька загінуў ад амерыканска-сайгонскіх катаў. Мой сябра аднойчы расказваў мне, што яны забіваюць сялян як мух ці маскітаў. Магчыма, сын старога марыў мець на рацэ сваю затоку. Я толькі два гады ведаў гэтую раку, і то палюбіў яе. А што ж тады значыць яна для чалавека, якому ў маленстве рака была калыханкай, а потым — сведкай першага кахання!

Так, у яго магло быць шмат прычын для таго, каб пайсці ў джунглі. Маё ж жыццё пацякло па іншым рэчышчы. З наступленнем перамір'я ў 1954 годзе ў мяне з'явілася надзея змяніць ваенную апратку на цывільную. Аднак праз сем гадоў я вымушаны быў зноў надзець шынель. Цяпер, калі я прыязджаю дамоў, то вымушаны выслухоўваць скаргі бацькоў: цяжка жыць, замучылі падаткі. З пяці-шасці маіх добрых сяброў амаль ніхто не ацалеў: адных арыштавалі, іншых саслалі ў лагеры. Усё гэта наліпае на мяне, як малюскі на корпус карабля. Колер хакі ўеўся ў маё жыццё. Але чаму я дазволіў яму ўесца? З-за грошай? У такім выпадку я — нікчэмны чалавек. Нам казалі, што мы змагаемся з камунізмам і абараняем свабоду. Што ж я ведаю пра камунізм і камуністаў? Я ніколі іх не сустракаў. Не, я сустракаў іх, але не бачыў ніводнага, які б здзекваўся з людзей, затое бачыў сайгонскіх салдат, якія забіваюць, гвалцяць, рабуюць. На чыім жа баку свабода, праўда? Здаецца, не на маім. Навошта б мой сусед Дапу спаліў сябе, калі б свабода, справядлівасць і брацтва былі рэальнасцю, у якой ён жыў? Усё, што нам гаварылі, было хлуснёй. А як жа быць мне? Некалі ж я павінен скінуць малюскі з карабля свайго лёсу. Я прагну пачаць новае жыццё.

■

На досвітку я стаяў каля какосавай пальмы. Побач салдаты займалі пазіцыю. Іншыя шнырылі па вёсцы. Каля мяне была варонка ад снарада, а за ёй — паўразбураная хаціна. На ствалах пальмаў — сляды ад куль. Вакол — пустыня. Ніякіх слядоў чалавечага жылля, ніякіх слядоў чалавека, акрамя мяне і салдат.

З'явіўся Тран — камандзір атрада, увесь абляплены балотнай тванню.

— Чаго стаіш? Два ўзводы абшукваюць вёску. Мы застанемся ў гэтай хаце. — Пасля дадаў: — З-за гэтых д'яблаў давялося ісці па пояс у дрыгве.

Я паглядзеў, куды ён паказаў пальцам, і ўбачыў людзей: мужчын, жанчын, дзяцей. Перапалоханых, маўклівых.

Пайшоў за камандзірам. Калі параўнаўся з варонкай, мяне ахапіла нейкае дзіўнае пачуццё. Снарад разарваўся зусім побач з хацінай. Каля яе валялася рыззё. На плоце вісела старая рыбацкая сетка. У хаціне стаялі два бамбуковыя ложкі. Побач валяўся паваленны алтар і чаша з ладанам.

Каля хаціны стаяў вартавы. Салдаты прыводзілі ў парадак сваю амуніцыю. А я стараўся ўявіць, што за людзі жылі тут, у гэтай хаціне, некалькі гадзін назад, да нашага нападу. Хаціна плеценымі перагародкамі была падзелена на тры пакоі. Адзін з іх адводзіўся, відаць, для разбору рыбы. Мусіць, у гаспадароў была лодка, збан для засолкі рыбы, рыбацкая апратка. У сям'і рыбака было, відаць, нямала душ.

Увагу маю прыцягнуў маленькі драўляны башмачок, які ляжаў на падлозе. Я нахіліўся і падняў яго. Башмачок належаў дзяўчынцы. Раменьчык, зроблены з белага пласціка, падэшва з лёгкай драўніны. Башмачок быў маленькі, меншы за маю далонь. Светла-ружовы. Па баках — рознакаляровыя кветачкі. Я і раней бачыў такія башмачкі на вясковых рынках. Цяпер паспрабаваў уявіць гаспадыню гэтага башмачка. Ёй было, напэўна, гадоў пяцьшэсць, і мела яна ружовыя пяткі, чорныя валасы. Апраналася ў ярка-пярэстае плацце. Башмачкі берагла да свята — Новага года. Але раптам пачалі ўзрывацца снарады, падаць дрэвы. Загарэлася хата. Паказаліся салдаты. Пачалася страляніна. Падалі ўжо і людзі. Спалоханая дзяўчынка паспела схавацца пад бамбуковым ложкам — разам з маці. А потым?.. О, я спадзяюся, што з табой нічога не здарылася, бедная маленькая дачка Поўдня! Як жа ты магла пакінуць, згубіць свой башмачок? Салдаты не пашкадавалі б ні цябе, ні тваёй маці. Яны б знішчылі вас абедзвюх. Вы былі так напалоханы, што ты не ўберагла свае башмачкі. Адзін з іх згубіўся. Страляніна азмрочыла твае ясныя вочы, у якіх адбівалася прыгажосць зямлі, і забрала ўсе добрыя надзеі твайго сэрца. Сярод тых салдат быў і я, мая маленькая сястрычка...

■

Людзі, узятыя ў палон, сядзелі на зямлі. Яны былі звязаны паміж сабою. Іх было семнаццаць. Я спытаўся ў салдата, які вартаваў іх, дзе камандзір.

— Там, — ён паказаў на хаціну ў засені дрэў.

— Што робіць?

— Не ведаю. Мусіць, на допыце.

Пераскочыўшы канал, я падышоў да хаціны. Двое салдат, што стаялі ля ганку, прапусцілі мяне. З хаціны даносілася непрыстойная лаянка.

Камандзір зірнуў на мяне:

— Што яшчэ?

Твар яго барвавеў ад злосці.

На падлозе ў непрытомнасці ляжала жанчына. Яе ногі і рукі былі скручаны. Мокрыя валасы зліпліся: жанчыну раз-пораз палівалі вадой.

У кутку хаціны сядзела маладая жанчына, амаль дзяўчына. Ногі яе былі прывязаны да вялікага каменя, рукі закручаны за спіну, калені падагнуты пад грудзі.

— Я прыйшоў спытацца, ці будзе які загад, — мой голас прагучаў разгублена.

— Пакуль няма. Пачакайце хвілінку. Гэтая старая качарга ў маім чорным спісе. Наш чалавек паведаміў, што яна хавала партызан. Але карга маўчыць. Упартая, як асёл. — Камандзір памаўчэў і гукнуў: — Саў!

У хату ўвайшоў салдат:

— Слухаю!

— Вазьмі яе за ногі і прывядзі ў прытомнасць!

Саў схапіў жанчыну і падняў яе за ногі — галава павісла. З рота пацякла вада. Жанчына апрытомнела. Яна паглядзела ў твар кату і выразна сказала:

— Паганец, ты нават не паважаеш мой узрост.

— Дзе Люк? — закрычаў камандзір. — Ён быў у цябе ўчора?

— Які Люк? Я такога не ведаю, — адказала старая.

— Саў! Прыстукні гэтую падлу! — зароў камандзір.

Кат сеў жанчыне на жывот, пальцы яго рук упіліся ў рэбры. Жанчына курчылася ад болю. Хутка яна зноў страціла прытомнасць.

— Прыкідваецца, старая качарга! Ты давядзеш яе да розуму? — закрычаў камандзір.

Саў неўзабаве падняўся і, нібыта бянтэжачыся, сказаў:

— Усё. Яна мёртвая.

— Што?! — камандзір ускочыў на ногі і ўдарыў яго кулаком у твар. — Бегемот! Адцягні яе ўбок. Загадай вартавому, каб нікога сюды не пускаў.

Саў схапіў старую за нагу, адцягнуў у кут і выйшаў. Камандзір кінуў палахлівы позірк на мяне. Памаўчаўшы крыху, папрасіў:

— Дай цыгарку.

Я падаў яму пачак цыгарэт. Ён прыкурыў і дыхнуў на мяне дымам:

— Гэта малпа яшчэ тут? — ён паказаў на маладую. — Гэта жонка Люка. Няхай пачакае. Прыйдзе і яе чарга.

Мы выйшлі з хаты.

— Глядзі, нікога сюды не пускай, — наказаў ён вартавому.

У абед я не мог есці. Смерць старой жанчыны глыбока ўзрушыла мяне. Я ўстаў і пайшоў у другі бок вёскі. Салдаты, якія там абедалі, абшчыпвалі качку. Адзін з іх падышоў да мяне і прывітаўся. Я спытаў у яго:

— Каго-небудзь злавілі?

— Нікога. Хаты пустыя.

■

Я ляжаў у цені какосавых пальм. Па блакітным небе плылі белыя воблакі. На палетках жаўцела іржэўе. Было ціха, душна і млосна. Думалася аб тым, што, як гэта можна ў такі дзень забіваць чалавека. Такая недарэчная смерць! Крык старой усё яшчэ стаяў у маіх вушах. Дыхаць стала цяжка. Я сеў.

У небе кружыў самалёт-разведчык. Пасля пачуўся гром гармат. «Няўжо ў той вёсцы знаходзіцца другі драўляны башмачок?» Гарэлі хаціны, у блакіт плылі клубы чорнага дыму.

Праз некаторы час грымоты заціхлі. Я падняўся і пайшоў да камандзіра.

У хаціне было яшчэ душней. Твар камандзіра патыхаў жарам — у паветры чуўся даўкі пах лікёру. Камандзір не звярнуў на мяне ўвагі. Ён крычаў на жанчыну:

— Значыць, ты не можаш нікога выдаць? Паглядзі на гэтую ведзьму. Зразумей, што тое ж самае можа быць з табой.

Маладая жанчына ляжала на спіне. У вачах яе стаяў жах.

— Гавары!

Ён прыпадняў сваю ахвяру і сарваў з яе блузку. Жанчына з нянавісцю прастагнала:

— Нягоднік!

Камандзір засмяяўся.

«Бедная жанчына! — думаў я. — Напэўна, у яе ёсць дачушка, яна хацела купіць для яе драўляныя башмачкі».

Я паволі выняў пісталет і, узяўшы яго за дула, стукнуў камандзіра па галаве. Ён асунуўся на падлогу побач з жанчынай. Яна паглядзела на мяне спалоханымі і разгубленымі вачыма.

Я палажыў пісталет у кабуру і выйшаў з хаты...

Калі я пакідаў вёску, вартавы не затрымаў мяне. Я пайшоў туды, дзе павінна была быць другая вёска, тая, якую нядаўна абстрэльвалі з гармат. У той вёсцы, думаў я, павінна была быць дзяўчынка, якая згубіла свой башмачок — маленькі, светла-ружовы, з пярэстымі кветачкамі.

Я мінуў рысавае поле. І тады над галавой прасвістала куля, потым другая, трэцяя. Я пабег. Я павінен жыць. Абавязкова павінен жыць. Бо каля маленькіх хацін, побач з варонкамі ад снарадаў, ляжаць драўляныя башмачкі, якія належаць вам, бедныя дзеці Паўднёвага В'етнама.

Пераклад з англійскай мовы В. КАЛАЧЫНСКАГА.

КНІГА-БАЕЦ

Кніга гэтая захоўваецца ў Ленінградзе ў аддзеле унікумаў бібліятэкі Акадэміі навук СССР. Знешне яна нічым не прыкметная: і пераплёт папяровы, і надрукавана на шэранькай, яўна не першагатунковай паперы. А назва і зусім не для аддзела унікумаў: «Кулінарныя рэцэпты пяцідзесяці страў», якія складзены Алісай Рэсінг. Выдадзена ў 1935 годзе ў Патсдаме.

Але кніга гэта асаблівая! Яна выйшла ў Германіі ў гады гітлерызму. Ад фашысцкіх кастроў, дзе спальваліся вялікія творы чалавечай думкі, яе зберагла ахоўная форма, якую прыдумалі нямецкія антыфашысты. Аказваецца, пад выглядам кулінарнага дапаможніка, «кухоннай энцыклапедыі» для хатніх гаспадынь, нямецкія камуністы знайшлі магчымасць і ў той страшны час апублікаваць работу Уладзіміра Ільіча Леніна «Аб дзяржаве». Для канспірацыі ленінскія фразы надрукаваны тут паміж кулінарнымі рэцэптамі, але больш дробным шрыфтам, у выглядзе знасак на розных старонках.

Кніга-падпольшчык, кніга-рэвалюцыянер у змрочную пару гітлераўскай тыраніі несла людзям палымяны ленінскі заклік да барацьбы за шчасце, за свабоду.

Мурад МАМЕДАЎ. (АДН).

У РЭДАКЦЫЮ ГАЗЕТЫ «ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Дазвольце праз Вашу газету перадаць маю сардэчную падзяку ўстановам і грамадскім арганізацыям, рэдакцыям газет і часопісаў, радыё і тэлебачанню, пісьменнікам і мастакам, сябрам і чытачам, якія павіншавалі мяне з маім сямідзесяцігоддзем і прысваеннем высокага звання заслужанага дзеяча культуры Беларускай ССР.

Ілья ГУРСКІ.

Наступны нумар газеты «Літаратура і мастацтва» выйдзе 6 мая г. г.

ЛЕНІНСКАЯ ФАНАТЭКА

У кніжных магазінах Волгаграда праходзяць месячнікі ленінскай літаратуры, у кінатэатрах дэманструюцца фільмы аб правадыры рэвалюцыі. Вялікай папулярнасцю сярод працаўнікоў Наваанінскага раёна карыстаецца створаная пры раённай бібліятэцы ленінская фанатэка. У гэтай багатай фанатэцы прамовы У. І. Леніна: «Што такое савецкая ўлада», «Зварот да Чырвонай Арміі», «Аб сялянах-серадняках», «Памяці старшыні ВЦВК тав. Я. М. Свярдлова» і іншыя, расказы пра Леніна, творы, прысвечаныя вялікаму правадыру. Фанатэка пашыраецца, папаўняецца запісамі твораў пра Ільіча. Толькі днямі сюды паступіў запіс на плёнцы вершаў Уладзіміра Маякоўскага і Аляксандра Твардоўскага, прысвечаных У. І. Леніну.

АДН.

Галоўны рэдактар Н. Е. ПАШКЕВІЧ.

Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, В. М. АЛАДАЎ, А. Ц. БАЖКО (намеснік галоўнага рэдактара), Б. І. БУР'ЯН, А. І. БУТАКОЎ, Р. С. БЯРОЗКІН, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, І. М. ДАБРАЛЮБАЎ, В. У. ІВАШЫН, А. С. КАЗЛОЎСКІ, П. М. МАКАЛЬ, У. Л. МЕХАЎ (адказны сакратар), Р. К. САБАЛЕНКА, І. А. САНКОВА, М. Г. ТКАЧОЎ, Ю. М. ЧУРКО, Р. Р. ШЫРМА.

«Литература и искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР. Минск.

Друкарня выдавецтва «Звязда». Індэкс 63856. АТ 08646